

7B/13

eylem

Beşinci Yıl İçin

T.İ.P. BEŞİNCİ YILI

Mehmet Ali Aybar

Dr. Murat Sarıca

Cevat Çapan

Moris Gabbay

Dr. Mehmed Can Köksal

Nebil Varuy

Muvaffak Şeref

Celalettin Çetin

Şükran Kurdakul

Partim

— Şiir

Kemal Sülker

T.İ.P. nin Kuruluşu ve Mücadelesi

SORUNLAR

Cahit Umut

Son Günlerin İşçi Olayları

Halil Aytekin

İnsanların Önüne

Ergün Doğan

Aydınların Sınıf Karakteri

SANAT

Ceyhun Atuf Kansu

Pir Sultan Aptal

Ergün Doğan

Uzun Hava

— Şiir

eylem

ONBEŞGÜNLÜK DÜŞÜN VE EYLEM
DERGİSİ

SAYI : 28 CİLT: 3

15 Şubat 1966

Sahibi :
ŞÜKRAN KURDAKUL

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
NURER UĞURLU

Bu Sayıyı Hazırlayan
ŞÜKRAN KURDAKUL

Sayısı 125 kuruştur.
Altı aylık abonesi 10 lira. Yıllık
abonesi 20 lira. Havaleler, Şükran
Kurdakul - Ankara caddesi 45/22
adresine gönderilmelidir.

Dergiye gönderilen yazılar iade
edilmez

İlan Koşulları :

Tam sahife çift renk: 1250 TL.
Tam sahife tek renk: 1000 TL.

Basıldığı yer :
Gün Matbaası - İstanbul

Kapak baskısı :
Büyük Kervan matbaası

BEŞİNCİ YIL İÇİN...

MEHMET ALİ AYBAR

T. İ. P. Genel Başkanı

Türkiye İşçi Partisi kurulalı beş yıl oluyor. 13 Şubat 1961 de partimizi bir avuç sendikacı kurdu. Bu siyasi tarihimizde bir benzerine rastlanmayan çok önemli bir olaydır. O güne kadar tabandan kimselerin, eli nasırlı yurttaşların siyasi bir parti kurdukları görülmemiştir. Oysa maddi manevi bütün değerlerin yaratıcısı halkın kendisi olduğuna göre halkın iç ve dış sömürücülüğün etkisinden kurtulması ve Türkiyemizin hızlı bir kalkınmanın doğrultusuna girmesi halkın yasa işleminde söz ve karar sahibi olması ile mümkündür.

Aslında hiç çözülmemiş olan ekonomik ve siyasi buhranın yine çok ciddi bir hal aldığı şu günlerde bazı aydınların halktan ümit kestikleri, bir mesih ve kurtarıcı bekledikleri görülüyor. Bu ters görüş ve halkın yararına olmayan boş bir umuttur. Çünkü içinde bulunduğumuz buhran kurtuluş savaşlarından doğan halkçı devletin bütün olanak ve gereklilikleri ile bir türlü temeline oturamamış olmasından doğmaktadır. Türkiyenin kurtuluş çizgisi emekçi halkımızın uyanarak toplumcu rotada devlet gemisinin dümenini kendi eline almasını gerektiriyor.

13 Şubat 1961 bu uyanışın işareti idi. 10 Ekim 1965 seçimleri de ikinci işareti olmuştur. Halkımızın öz temsilcileri kendi siyasi örgütleri, yani Türkiye İşçi Partisi içinde tarihimizde ilk defa olarak büyük meclise girmiş bulunuyorlar.

Toplumculuğun zaferi demokratik rejimin temele oturması ve ikinci milli kurtuluş hareketimizin kesin olarak zafere ulaşması ile sonuçlanacaktır. T. İ. P. liler inanç ve şevkle ödev başındadırlar. İkinci milli kurtuluş hareketimizin en bilinçli kadrosu ve biricik siyasi örgütünü onlar teşkil etmektedirler. Halkı uyarmak ve uyandırmak işinde öncülük ödevi onlara düşmektedir.

Toplumcu, demokratik ve tam bağımsız Türkiye'de hepimizin, hep beraber, dopdolu ve mutlu bir düzen içinde yaşayacağımız güzel günler uzak değildir. Ve bizlerin eseri olacaktır.

Partimizin kuruluş günü hepimize mutlu olsun. Kutlu olsun.

BİR

DR. MURAT SARICA

Hukuk Fakültesi öğretim üyesi

T.İ.P. Beşinci kuruluş yıldönümünü kutlamakla Türkiye’de büyük bir ihtiyaca cevap verdiğini ispat etmiş bulunuyor. Bu, bizim için mutlu bir yıldönümü; çünkü aynı yıl içinde seçimlere katılmış ve belli bir başarıya ulaşmış bulunuyoruz. Artık Türk parlamentosunda emekçilerin sesi duyulmaktadır. Türkiyemizin emperyalizme karşı yaptığı bu ikinci kurtuluş savaşında bilimsel gerçeklere dayanarak dış çelişmeyi, iç çelişmeyle birlikte çözecek olan bilimsel yolda T.İ.P. Türkiye’nin mutlu geleceğini bize müjdeliyor.

Emekçilerimiz bilinçlendikçe, iktidara demokrasi yolundan yürüyeceğimize inanıyorum.

CEVAT ÇAPAN

Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi

T.İ.P.nin kuruluşundan bu yana emekçi halkımıza kazandırdığı bilinç bu yıldönümünün en mutlu yanlarından biri bizim için. Son yıllardaki olayların gelişmesinde, sorunlarımıza bilimsel çözüm yolları bulunmasında T.İ.P.’nin öncülüğü hergün artan bir önem kazanmaktadır. T.İ.P. çevresinde örgütlenen toplumcu akım Türkiyemizin bilime, sağduyuya, insanlık sevgi ve saygısına dayanan aydınlık bir yola yönelmesini hızlandırmaktadır.

MORİS GABBAY

T.İ.P. Merkez Y. Kurulu Yd. üyesi

Uzun yıllar Türk toplumcularının yaratmak istediği mutlu dönüşümün ilk adımı 13 Şubat 1961’de atılmıştır. Partimiz kurulduğundan bu yana, gün geçtikçe güçlendi. Aydınla işçi, köylü el ele mutlu bir geleceğe kavuşmak için T.İ.P.nin bünyesinde toplanıyorlar. Bence, T.İ.P. bugün tarihsel toplumcu savaşın en geniş cephede sorumlusu ve el ele yürütücüsüdür. Buna da özellikle geçirdiğimiz 1965 seçimlerinde gösterdiği başarı ile hak kazanmıştır.

DR. MEHMEDCAN KÖKSAL

Hukuk Fakültesi öğretim üyesi

Demek ki, gerçek anlamda demokrasi Türkiye'ye beş yıldır gelmiş bulunuyor. Sol bir siyasal örgüt bulunmadıkça, parlamenter bir demokrasiden söz edilemeyeceği tartışılmaz bile. Bunu, bunun için böyle söylüyoruz. Değişik baskılar altında nefes aldırılmak istenmeyen sosyalist akımın, bir siyasal partide onun elinde tekelleşmesi mümkün değildir ama, herhalde böyle bir parti olmadıkça da emekçilerin ve onun doğal müttefiklerinin iktidar karşısında veya onunla etkili olması da o kadar imkânsızdır. T.İ.P. öncelikle ilk kuruluş adımı ile, işte bunu başarmıştır. Bu açıdan, ne kadar kıvançla karşılanırsa azdır bu yıldönümü.

Yurt içinde bağınazlıkla, üstelik de karşı saldırılara geçmeden, -sadece saldırılara uğrayarak- mücadele vermiş diğer hangi partiyi gösterebilirsiniz? Bugün Türkiye'de dış ve iç siyasette tartışılan birçok temel konuyu ilk defa kamuoyuna duyuran, açıklayan, tartışan ve çözüm yolları gösteren ilk siyasal parti, gene bu sosyalist parti olmamış mıdır? Bu örnekler arttırılabilir. Fakat bütününden çıkarılan sonuç şu oluyor: Türk siyasal hayatı gerçekçi bir görüşle artık değerlendirilecek bir yön kazanmıştır.

Söze girerken sosyalist akımın T.İ.P.,te tekelleşmesinin imkânsız bulunduğunu söylemiştik. Fakat bu derece yenilecek yolun yürüneceği bir imkânsızlıktır elbette. Çünkü toplumdaki bilinçlenme gitgide genişliyerek bunun iktidar olayı olmasını şüphesiz talep yoluna girecektir. Bu konuda plüralist demokrasinin deneyeceği yol da, çoğunluk için bir partili olmak gereğinin kabulü olacaktır. Böyle olunca T.İ.P.'e yeni yıl dönümünde başarılar diliyor, hem de bunun ne kadar soylu ve güçlü bir çabayı gerektirdiğini ifade etmek istiyoruz. Bu çabanın bir yanı da, olaganlık ve zorunlulukla parti dışındaki sosyalistlere ve bilimsel çalışma yapanlara düşüyor.

NEBİL VARUY

T. İ. P. Genel Yönetim Kurulu Üyesi

30. NİSAN. 1962. Karaköyde bir Avukat yazıhanesindeyim. Tok bir sesi dinliyorum. Yer yer düzeltmeler yapılmış Tüzük tasarısını okuyor bana :

«Türkiye İşçi Partisi Türk işçi sınıfının ve onun demokratik öncülüğü etrafında toplanmış bütün emekçi sınıf ve tabakaları...

Türkiye İşçi Partisi, Yurt ve Dünya olaylarını Türk işçi sınıfı ve emekçi halk yığınları açısından değerlendirir, onların menfaatlerini savunur, hak ve hürriyetlerini gerçekleştirmesi için...»

30. NİSAN. 1962. Partiye giriyorum. Merkez Haysiyet Divanı toplantıları; Büyük Kongre, Bursa, Ankara, İstanbul Genel Yönetim Kurulu toplantıları, Beyaz Saray - şimdi insan gülümsüyor- ; Gültepe - Adliyede yüzümdeki bantta garip bakışlar-. Ve sonra dâvalar, duruşmalar, duruşmalar. Eskişehirde İktisattan gencecik bir arkadaş birbuçuk yıla mahkûm oluyor, Temyiz. Saat 23.30. Sarıyer Mahkemesinde sabahdanberi ayakta duran dinleyiciler yaşınsın diye bağırıyorlar, Kavel grevcileri tahliye olunmuştur. Sonra başkaları. Adliye koridorlarında, Savcılıkta ifade veren arkadaşları beklemeler. Şimdi Bursa, Arsal, Necip Fazıl dâvaları.

Tekirdağ köy kahvelerinde, gene geleceğiz dedim. Düşünün dedim, varacağız mutlaka bir yere, biz gene geleceğiz. Tıpkı şimdi beşinci yıldönümünü Beyazsarayda kutlamaya gelir gibi, gene geleceğiz. Kuruluşunun beşinci yıl dönümü beni ziyadesiyle duygulandırdı galiba. Teşekkür ederim.

MUVAFFAK ŞEREF

T. İ. P. Genel Yönetim Kurulu Yd. Üyesi

Başarı ya da başarısızlıklar seçilen ereğe, yüklenilen göreve göre belirlenir. T.İ.P., Türkiye'yi sosyalist düzene ulaştırmak gibi, şerefi kadar sorumluluğu da bütün bir erek seçmiş, bir görevi üzerine almıştır. Politik parti aksiyonunun tekeli elinde bulundurduğu için de sorumluluğu büsbütün artmaktadır. Bu görev nasıl başarılır? Şüphesiz ki, dünyanın ve Türkiye'nin genel ve özel tarihsel gelişme kanunlarına uygun aksiyonlarla. Bu da bilgi ile ve sosyalist ahlâkla

DÖRT

olur. T. İ. P., kendiliğinden tarihsel gelişmeye, bilgiye ve sosyalist ahlaka dayanan irade unsurunu katacaktır. Böylesine alınırsa, T. İ. P. nin geçen beş yıl içinde görevini yanlışsız ve eksiksiz başardığını söylemek zordur. Bunda, T. İ. P. yöneticilerinin aydınlar bölüğünün sorumluluğu kanaatimce daha da çok.

Toplumcu bir partinin gücü tenkide dayanabilmesi, hattâ bunu istemesiyle ölçülür. Geçen beş yılın muhasebesi yapılır, bilgili ve ahlâklı bir otokritikle hatalar ortaya konur ve partimize buna göre yeni bir davranış düzeni verilirse önümüzdeki yılların sonuçları, hiç şüphe yok, bugüne kadar olduğundan çok daha olumlu olacaktır. Parti tabanında, son aylarda meydana gelen gelişmeler bunun böyle olacağının en güvenilir teminatıdır.

CELALETTİN ÇETİN

Akşam Gazetesi Yazarı

Babîâlîde şu kadar yıl. Şu kadar cinayet, şu kadar yangın, şu kadar afet ve şu kadar vurmuş vurulmuş, soymuş soyulmuş, ezmiş ezilmiş insan... Hepsinin ardından istekle koştum.. Hepsinin öyküsünü oturup istekle yazdım. Ama şu partiler, particiler ve politikacılar yok mu, onlardan bıkkınlık geldi bana...

Çünkü hep aynı vaadleri, aynı nutukları dinledim ve aynı demeçleri aldım ellerinden. Bakkala, manava, kasaba bir günde ödediğimiz parayı bir tek taşına harcadığımız o büyük binadaki konuşmalardan tutun da kongrelere, mitinglere ve basın toplantılarına kadar hep aynı plaklar çaldı gramofonlarda... Bu yüzden de kendi adıma bir partili olmaktan, bir partiye girmekten müthiş korktum...

Ama uzun sürmedi bu korku ve bu bıkkınlık. Türkiyemizde «bir avuç insan» geldi politika alanına.. Ortaya yüreklerini koyan, söyleyecek sözleri olan, yoksul ülkemizin tüm sorunlarına çözüm yolları arıyan bir avuç insan.. İşte onlardan sonra, yani 1961'lerden, 62'lerden sonra bir partili olmanın, bir partiye girmenin artık korkulu düş olmadığını anladım.

Sonra bir doğu gezisi. Sonra Tunceli dağları ve dağlarda çalışan TİP'li gençler. Sonra bir berber dükkânında, bir kahvehanede, bir bakkal dükkânında yanyana, omuz omza duran TİP. örgütleri... Ve kemikleri çıkmış hayvanları, taş yiyen çocukları ve bir toprak kuruluğu, bir toprak sıcaklığı içinde avuçları çatlamış kadınları ile Mir Seyid köyü... (Sosyalistler köyü oldu sonradan)

Bir avuç, Bin avuç oldu böylece.. Onbin olacak, Yüzbin olacak biliyorum ve Türkiyemiz onların sıcaklığını duyacak...

P A R T İ M

Partim, güç bayrağım, dalga dalga Türkiye'de
Düşünceler gibi derin, umutlar gibi sonsuz.
Bir tezgâh sesiydi önce, tarlada tohum ve başaktı,
Bir bilekti insan onuru gibi vazgeçilmez
Tezgâh varsa, toprak varsa, insan varsa Türkiye'de
Partim kurulacaktı..

Partim, aydının, köylünün, işçinin örgütü.
Partim güçbayrağım dalga dalga
Umudun, bilincin, kardeşliğin örgütü.

Biz varız yaşamda, emeğin kutsal gücü var,
Bütün değerlerin sahibi yüce insan.
Düşüncen hayata geçince bir
Bir bilincini silâh gibi kullandığın zaman
Suyu kesilmiş değirmenler gibi kalacak onlar.

Partim, aydının, köylünün, işçinin örgütü.
Partim güç bayrağım dalga dalga
Umudun, bilincin, kardeşliğin örgütü.

ŞÜKRAN KURDAKUL

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİNİN DEMOKRASİ ANLAYIŞI

«Demokrasi, toplumun bütününü kapsadığı zaman, ancak, biçimde kalan bir rejim olmaktan çıkar, ekonomik ve sosyal bir öz kazanarak tam anlamında gerçekleşir. Devletin, yapılan işlemlerin, reformların gerçekten halk yararına olabilmesi için halk kitlelerinin toplum hayatının her kesiminde, bütün kademelerde söz ve karar sahibi olması gerekir. Devletin ve toplum işlerini yürüten her türlü merkezî teşkilâtın halktan kopmuş, katılaşmış, kırtasiyeciliğe boğulmuş bir hal almaması için halkın her kesimde, her kademedede aktif iştirâki kaçınılmaz bir zorunluktur. Türkiye İşçi Partisi, demokratik düzende halka ortak maksatlar için teşkilatlanmak imkânını tanır, halkın toplum işleriyle ilgilenmesi için gerekli ortamı yaratır, her işte halkın şevkli ve istekli çabasını sağlamayı şart sayar. Bütün kurumlarda (daireler, işyerleri, hastaneler, okullar, kooperatifler, v. b.) çalışanlar, kendi kurumlarının yönetimine ve denetimine etkili bir şekilde katılacaklardır. Üst kademeler ile alt kademeler, merkezî teşkilâtı ile mahallî kolları arasında karları arasında karşılıklı münasebetler ve etkiler sistemi kurulacak ve bu bağların kopmamasına, karşılıklı alışveriş kanallarının tıkanmamasına özellikle dikkat edilecektir.

Emekçi halkımızın yurt işlerinde gerçekten söz ve karar sahibi olduğu böyle bir demokrasi rejimi, ancak emekçi halkımızın insanca yaşama şartlarına kavuşması ve Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda hızla kalkınması için gerekli ortamı kurar; anayasamızın öngördüğü gibi kişinin hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşamayacak surette sınırlayan siyasî, ekonomik ve sosyal bütün engelleri kaldırır, Emekçilerin bir numaralı yurttaş hay-siyetine kavuştuğu böyle bir demokrasi rejiminde Türkiye, halkı özgür ve bağımsız yaşayan ileri bir toplum haline gelecek ve durmadan ilerleyen, insanca yaşama şartlarını gittikçe daha iyi, daha haklı, daha doğru bir şekilde gerçekleştiren, daha ileri bir toplum düzeninin temellerini kurmak imkânlarına kavuşacaktır.

EMEK ANLAYIŞI

Türkiye İşçi Partisi herşeyin insan için olduğuna inanır. Maddî ve manevî bütün zenginliklerin yaratıcısı da insandır, onun yaratıcı emeğidir. Bundan dolayı Türkiye İşçi Partisi, emeği toplumda en yüce değer olarak kabul eder. Bütün nimetler emeğe göre paylaştırılmalıdır. Haklar, yetkiler emek değerine göre kazanılmalıdır. Atatürkün dediği gibi «Çalışmak sayesinde bir hakkı kazanırız. Yoksa arka üstü yatmak ve hayatını çalışmadan geçirmek isteyen insanların bizim toplumumuz içinde hakkı yoktur, yeri yoktur» Atatürk böyle diyor, Bunun içindir ki Türkiye İşçi Partisi her vatandaşın, harcadığı emeğe göre değer almasını ve kazancının gene harcadığı emeğe göre hesaplanmasını zorunlu görür. Türkiye İşçi Partisi, millî geliri vatandaşlar, sınıflar ve bölgeler arasında paylaştırırken emeği biricik ölçü olarak kabul etmektedir. Emek sadece ekonomik bir değer değil, aynı zamanda ahlâki bir değerdir.

Türkiye İşçi Partisi şu inançtadır ki, emeği en yüce değer sayan bir toplum düzeninin kurulması yepyeni bir insan anlayışının doğmasına sebep olacaktır. Kardeşçe dayanışma ve işbirliği esasına göre yepyeni bir hak ve ödev anlayışı ile hareket eden vatandaşlarımız demokratik, toplumcu ve tam bağımsız bir Türkiyenin kuruluşunda en yüksek derecede yaratıcı bir güç hâline geleceklerdir. Sosyal münasebetler insana saygı ve sevgi temeli üzerine kurulacaktır. Ve böylece yepyeni bir iktisadî ve politik düzende yaşayan vatandaşlarımız insanı en son dereceye kadar yücelten, en temiz ahlâk kurallarına bağlanmış bulunacaklardır.

Türkiye İşçi Partisi her işte bilimin en sağlam yol gösterici olduğuna inanmaktadır. İnsanlar bilim ve teknik sayesinde daha çok hürriyete ve mutluluğa kavuşmak için tabiatı, toplumu ve kendilerini değiştirme gücüne sahip olurlar. İnsanlar bilim kanunlarını bula bula dünyayı gittikçe daha güzel, daha iyi, daha doğru ve kendileri için daha yararlı hâle getirmişlerdir ve getirmektedirler. Halbuki sömürücü ve çıkarıcı düzenden yana olan partiler, bilimin bu imkânlarından, temsil ettikleri sınıf ve zümrelerin çıkarlarıyla çalıştığı için yararlanamazlar. Çünkü toplum düzenini halk yararına değiştirmek bunların işine gelmez. Türkiye İşçi Partisi nüfusumuzun yüzde 99'unu kapsayan büyük emekçi kitlelerinin partisi olduğundan bu niteliği icabı katıksız olarak bilimden yanadır. Ve bundan dolayı Türkiye İşçi Partisi, politikasını bilime göre çizer ve gene bilimin ortaya koyduğu gerçekleri göz önünde bulundurarak yürütür.

MÜLKİYET ANLAYIŞI

Türkiye İşçi Partisi, mülkiyet ve miras haklarını tanır Vatandaşların yarına güvenle bakabilmeleri, insanca yaşayabilmeleri için mal mülk, ev bark sahibi olmalarını zorunlu görür. Bugün yokluk içinde yaşayan vatandaşı bir eve kavuşturmak, ihtiyaç duyduğu malları yeteri kadar tüketecek duruma getirmek başlıca amacımızdır.

Ancak, Türkiye İşçi Partisi, hiç kimsenin malına mülküne dayanarak vatandaş sömürmesine göz yumamaz.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına da olmak gerekir. Çünkü mülkiyet, hak sahibine ödevler de yükler. Türkiye İşçi Partisi millî ekonominin kilit taşı durumunda olan büyük üretim araçlarını (Demir çelik tesisleri) millet malı hâline getirecek ve halkın eliyle millet yararına işletecektir. Çünkü bunlar özel kişilerin mülkü olarak işletildiği takdirde, insanın insanı sömürmesine yol açmaktadır; halk kitlelerinin mal, mülk edinmesine engel olmaktadır. Bu durum ayrıca ilerlemeyi, ekonomik kalkınmamızı kösteklemekte ve başta işsizlik olmak üzere türlü ekonomik ve sosyal âfetlere yol açmaktadır.

Bugün mülkiyet hakkını savunur görünenler ve Türkiye İşçi Partisini mülkiyete karşı imiş gibi gösterenler aslında küçük bir azınlığın mülkiyet hakkını savunmaktadırlar; köyde kentte büyük ahali çoğunluğunun insanca yaşayabilmek için gerekli mal mülkten mahrum, yoksulluk içinde yaşamasını ise hiç umursamamakta, hattâ engellemektedirler.

Bundan dolayıdır ki, Türkiye İşçi Partisi büyük üretim araçlarının özel mülk olmasına prensip itibarıyla karşıdır. Bunun dışında Türkiye İşçi Partisinin amacı vatandaş daha çok mülk sahibi etmektir.

5. YILDÖNÜMÜNDE

T. İ. P. NİN KURULUŞU ve BAŞARILI MÜCADELESİ

KEMAL SÜLKER

Çok partili hayat içinde Türkiye İşçi Partisi'nin çok önemli ve çok özel bir yeri vardır. Türkiyenin siyasî tarihinde bir çok sosyalist, emekçi ve işçi partileri görülmüştür. Bu partiler ya kısa bir süre sonra varlığıyla yokluğu bir duruma düşmüştür, ya da kapatılmıştır. Bu arada kurulan bütün emekçi partileri yukarıdan aşağıya doğru bir iniş yapmış, okumuş yazmışlar, politika tecrübeleri olanlar toplumcu partileri kurmağa karar vermiş ve yanlarına işçileri de «kurucu» olarak almışlardır. Oysa Türkiye İşçi Partisini kurma fikri işçilerden gelmiş, işçiler kendi aralarında parti kurmaya karar vermiş ve kurucu olarak da yalnız işçiler görev almış, kendilerine yardımcı olan okumuşların kurucu gösterilme isteklerine ısrarla karşı koymuşlardır.

Türkiye İşçi Partisi, iktidara gelmiş geçmiş partilerin işçilere ve işçi meselelerine sırt çevirişinin bir sonucu olarak doğmuştur. Uzun yıllar sendikacılar, kendi aralarından bazılarının milletvekili olarak Meclise seçtirilmesini öteki partilerden istemiş, beklemiş ve bu yolda bir çok çabalar göstermişlerdir. Fakat partiler bir kaç kişilik kontenjan tanımış, seçilen sendikacılar milletvekili sıfatını «işçi» olarak değil, «parti» milletvekili olarak kullanmışlardır. Zaten sendikacılar arasından seçilen milletvekillerinden çoğu, ikinci bir seçimde aday gösterilmeyince tekrar sendikacılığa dönmemiş, iş adamı olarak hayatlarını devam ettirmeyi daha yararlı bulmuşlardır (Örnekler : Ali Rıza Arı (CHP), Ahmet Topçu, İhsan Altınel, Necati Diken, Ahmet Ünal, Recep Kırım (D.P.)

27 Mayıs 1960 hareketinden sonra D. P. nin kapatılması, mensupları olan politikacıların Yassıadada muhakeme edilmeleri, öteki partilerin politik faaliyetlerinden bir ara yasaklanmaları, yeni bir seçime gidilmesi yolundaki demeçler ve eğilimler, bir kısım sendikacıların yeni bir siyasî parti kurma isteğini kamçılıyordu. Sendikacıların Millet Meclisinde bulunması isteğinde ittifak eden sendikacılardan bir çoğu yeni bir parti kurma konusunda çekingen ve korkak davranmış, bir kısmı ise cesaretle bu isteğin gerçekleşmesine çalışmıştır. İstanbul İşçi Sendikaları Birliği yöneticileri arasında bulunan ve birbirleriyle anlaşarak sendikacılık çalışmaları yapan işçilerden bir

kaçı (Avni Erakalın, Şaban Yıldız, Kemal Nebioğlu, Kemal Türkler, İbrahim Güzelce) yeni bir parti kurma konusunda ilk kararı almış ve tüzüğünün, programının hazırlanışı için daha önce partcilik tecrübesi olan tanıdıklarıyla temasa geçmişlerdir.

T. İ. P. nin KURULUŞ ÇABALARI

Millî Birlik Hükûmeti yeni partilerin kurulup seçimlere katılabilmesi için 13 Şubat 1961 tarihini son gün olarak ilân etmesi, sendikacıların kuracakları partiyi en geç o tarihe kadar yetiştirmeleri zorunluğunu ortaya çıkarmıştır. Çalışmalar sonunda Türkiye İşçi Partisi'nin tüzüğü hazırlanmış, kurucu olarak gösterilecek sendikacıların ilk dördü tesbit edilmiş (Kemal Türkler, Avni Erakalın, Şaban Yıldız, İbrahim Güzelce) buna katılması istenenlerle görüşmeye gidilirken bir sendikacı (ben de varım) diyerek harekete katılmayı ısrarla istemiş ve isteğine karşı gelinebilmiştir. Bu sendikacı (Ahmet Muşlu, bilindiği ve beklendiği gibi sonradan asılsız itham ve ihbarlarla T. İ. P. ten istifa etmiştir) genel istek dışında kurucu görüldükten sonra Parti Kurucusu olmalarında ittifak edilen sendikacılara (Rıza Kuas, Kemal Nebioğlu, Salih Özkarabay, İbrahim Denizcier) tüzüğün imzası için baş vurmuştur. Bu sırada karşılaşılan bazı sendikacılarla bir sendikacının şöförlüğü yapan bir işçi de (Hüseyin Uslubaş, Saffet Göksüzoğlu ve Adnan Arkın) parti kurucuları arasına katılmışlardır.

12 işçi böylece Türkiye İşçi Partisinin Kurucusu olarak görünmüş ve kuruluş dilekçesi 13 Şubat 1961 günü İstanbul Valiliğine verilmiştir. Bunu İstanbuldaki il ve ilçe, öteki illerdeki il ve ilçeler örgütlerinin kurulması izlemiştir. (İstanbulun ilk il müteşebbis heyeti : Bahattin Kocamanoğlu, Yusuf Aslan, Olcayto İlter, Yusuf Ziya Büyük Çınar, Kadir Topuz, Şevki Tuna, Sabahattin Agunsoy, Muhittin Gezer, Salahattin Yayım, Cemal Çağlayan, Mehmet Dizmen). Hemen şunu söylemek gerekirse bütün il ve ilçe örgütlerinde, kısa süre içinde büyük değişiklikler olmuş, bir çok kişi Türkiye İşçi Partisinin tarihimizdeki önemini âciz bir şekilde parti saflarını bırakmış, hattâ bazıları da karşı cephenin maşası olarak bazı görevler yapmış ve kendi kendilerinin kaatili olmuşlardır.

Sendikacılardan kurulan Türkiye İşçi Partisi yönetim kadrosunu, Kurucuların katıldığı bir toplantıda seçmiş (12 Şubat 1961) Parti Genel başkanlığına İstanbul İşçi Sendikaları Birliği Başkanı Avni Erakalın, İkinci Başkanlığa Maden - İş Sendikası Başkanı Kemal Türkler, Genel Sekreterliğe de Şaban Yıldız seçilmiştir.

Parti yöneticileri ilk sıralarda Kurucu Mecliste bulunan altı sendikacının (Bâhir Ersoy, İsmail İnan, Ömer Karahasan, Feridun Şâkir Ögünç ve bir arkadaşı) Partiye girmesine çalışmış, ancak bunlardan birisi (Feridun Şâkir, kendisine bir sıfat verilmesini de isteyerek) T. İ. P. üyesi olmuştur. 12 Mart 1961 de bu iltihak basına açıklanmış, Kurucu Meclis üyesi : «Türkiye İşçi Partisinin çalışanların partisi olduğunu, İngiliz İşçi Partisi'nin program ve tüzüğünden ilham aldığını, Partinin malî imkânlarının bizzat işçiler tarafından finanse edileceğini» söylemiştir. Kurucu Meclis üyelerinden İsmail İnan da TİP nin kuruluşuna ilk çatan insan olmuş, Ulustaki makalesinde bu kuruluşun karşısına çıkmıştır.

1961 SEÇİMLERİ

1961 Milletvekili seçimleri gelirken TİP belli bir güç gösterememiş, Parti Genelbaşkanı, YTP listesinden İstanbul adayı olmayı kabul etmiş ve Parti Genelbaşkanlığını bırakmak zorunda kalmıştır. Türkiye İşçi Partisine yakınlık duymayan sendikacılar ve sendikaların Konfederasyonu, seçimlere katılacak partiler listelerinde onar sendikacının aday gösterilmesi yolunda çabalar harcamış, fakat bundan olumlu hiç bir sonuç çıkmamış, TİP de gelişme hızını yitirmiştir. Genelbaşkanvekili tarafından yönetilen partideki durgunluk, Türk - İş yöneticilerinin öncülüğüyle bir Çalışanlar Partisi kurulması fikri ortaya atılınca, yerini ciddi bir çalışmaya bırakmıştır. Kendi aralarında uzun süre liderle yönetim, kollektif yönetim tartışmaları yapan TİP kurucuları, aydın bir yöneticiden ve gerçek bir liderden yoksun bulundukları için fazla bir varlık gösterememiş, bir çok işçiler partiye üye ve tanınmış sendikacılar Parti kurucusu ve yöneticisi olduğu halde beklenen gelişme görülmemiştir. TİP e yakınlık göstermeyen Sosyalist Partisi de yalnız okumuş - yazmışlardan ibaret bir kuruluş biçiminde kaldığı için o da başka nedenle gelişmemiş, iki partinin birleşmesi yolundaki istekler ise hep isteyenin kendisinde kalmış, ortam bulamamıştır. Bu birleşme ancak Türkiye İşçi Partisinin yeni bir tüzük ve programla ortaya çıkışından sonra gerçekleşmiştir. (Türkiye Sosyalist Partisi Genelsekreteri Minnetullah Haydaroglu, bu birleşmeyi 12 Mayıs 1962 de bir basın toplantısı ile açıklamış «memlekette sosyal dayanışmanın aynı gayeyi taşıyan partilerin parçalanması ile değil, tekelden ve yekvücut olarak davayı savunmalarıyla mümkün olabileceğini» söylemiştir. TİP'in Merkez Yürütme Kurulunun birleşme teklifini memnunkla karşılayan TSP sonradan ad üzerinde hiç bir iddiada bulunmadan birleşmeyi gerçekleştirmiştir).

«ÇALIŞANLAR PARTİSİ» ni KİMLER KURMAYA ÇALIŞTI?

Çalışanlar Partisi kurulması fikri, Ocak 1962 de Türk - İş Temsilciler Meclisinde ve Çalışma Meclisi toplantısında açıklanmıştır. 1962 Ocak ayında Türk - İş Başkanı Seyfi Demirsoy, yeni bir parti kurma gereğini savunmuştur. Başkana göre öteki partiler işçilere ve işçi davalarına sırt çevirmişlerdir. Artık işçiler kendi temsilcilerini kendi partileri aracılığıyla Meclse sokacak ve işçilerin bitip tükenmeyen davalarını halle çalışacaktır.

Adının muhtemelen Çalışanlar Partisi olduğu basına yansdıktan sonra Türkiye İşçi Partisi yöneticileri (özellikle Kemal Türkler ve Avni Erakalın Ankarada bu yeni kuruluşu önleme ve parti kurmaya kararlı görünenleri TİP te toplama çalışmalarına başlamışlardır. O kadar ki, yapılan toplantılarda TİP yetkilileri, partinin bütün yönetim kadrolarını boşaltacaklarını ve yeni parti kurucularını bu mevkilere getirmeye hazır olduklarını bildirmiş, hatta yeni bir program ve tüzük hazırlanmasına da razı olacaklarını anlatmış, işçilerin parçalanmasının önlenmesi için her fedâkârlığa hazır olduklarını belirtmişlerdir. TİP yetkilileri, yeni bir parti kurmadansa kurulmuş ve iyi kötü bir adı ve örgütü olan TİP te toplanmayı sonuna kadar savunmuşlardır. Ancak Çalışanlar Partisi'ni kurmağa kararlı olanlar bu tekliflerin tümünü reddetmiş, TİP in ölü doğduğunu iddia etmiş ve yeni Partide birleşilmesi görüşünü savunmuşlardır. Bu arada bilim adamlarının da katıldığı bir komisyon yeni partinin programını hazırlamağa koyulmuştur.

TİP, Ankarada bu yeni kuruluşu önlemede başarı sağlamayınca, parti yürütmenin sendika yürütme olmadığı gerçeğini tecrübe ile denemiş olarak Partiye lider arama konusunu ele almışlardır. İlk sıralarda Parti liderliğine Prof. Cahit Talas, Av. Dr. Orhan Arsal, Prof. Sadı Irmak (İlk Çalışma Bakanı), Cemil Sait Barlas, hatta Prof. Fındıkoğlu, Nadir Nadi de düşünülmüş, ancak hiç birinde ittifaka varılamamış bulunulmaktaydı. Konu, Çalışanlar Partisi ile yeniden ele alınınca bu aydınların hangisinin liderliğe daveti uzun tartışmalara yol açmıştır. Hatta Parti kurulurken yapılmayan aydınları davetin şimdi yapılması için Parti Merkez İcra komitesinin 21 kişilik olması, bunlardan üçünün aydın, üçünün küçük - esnaf, Küçük tacir, üçünün de fikir işçisi (gazeteci) olması görüşülmüştür. Bu dönemde şu isimler üzerinde durulmuştur :

Prof. Z. F. Fındıkoğlu, Ali Rıza Arı (CHP işçi milletvekillerindendi), Dr Ekmel, Mehmet Ali Aybar, Orhan Arsal, Sabahattin Zaim, Sedat Erbil, Yaşar Kemal, Prof. Sabri Esat Siyavuşgil, Esat Tekeli, Nadir Nadi, Esat Çağa.

Bu isimler üzerinde durulması TİP'in ilk kuruluşunda görev alanların işçi konularıyla ilgilenen herkesi iyi niyetle gördüklerini, onların sosyal ve eko-

mik felsefelerinde belli bir ayarım yapmaya gerek görmediklerini de anlatmıştır. TİP yöneticileri, kendilerine aydınlardan bir lider seçmek ihtiyacını kesin olarak duyunca çeşitli müzakerelerden sonra Av. Mehmet Ali Aybarla temasa geçmeyi kararlaştırmışlardır.

İstanbul Üniversitesi Devletler Hukuku doçenti iken ve yedeksubaylığa alındıktan sonraki yayınları ve davranışları ile işçilerin dikkatini çeken Mehmet Ali Aybarla TİP yöneticileri bir çok kereler evinde, yazıhanesinde ve Parti merkezinde temaslar yapmışlardır. Aybar daima işin önemini ve hatta çeşitli tehlikelerini belirtmiş, Parti Genelbaşkanlığını kabul ettiği takdirde başlayacak hücumları söylemiş ve memleket hizmetinde çok şeyin başa gelebileceğini ısrarla hatırlatmıştır. Bunun sonunda sendikacılar Mehmet Ali Aybarı, Aybar da sendikacıları ikna etmiş ve durum varılan anlaşmaya göre basına duyurulmuştur.

T. İ. P. nin 8 ŞUBAT BİLDİRİSİ VE MEHMET ALİ AYBAR

Bu mutabakatın basına duyurulması TİP kurucularının Basın aracılığıyla sayın Aybarı, Genelbaşkanlığa davet etmesiyle başlamıştır. Kurucular, yayınladıkları bir bülten ve basına verdikleri yazılı demeçle (8 Şubat 1962) şunu belirtmişlerdir:

«Partimiz emek gücünü temsil eden bir partidir. Yâni Türkiyede çalışan bütün halk kitlelerini, işçi sınıfının toplumcu aydınlarla işbirliği etmesinden doğan demokratik öncülüğü etrafında toplamayı amaç bilen bir partidir. Hemen şurasını da ilâve edelim ki, Partimiz, programımızdaki esasları benimseyen herkese, hangi sınıftan olursa olsun açıktır. Türkiye İşçi Partisi, Anayasanın ve kanunların çizdiği yoldan iktidara gelip, Anayasa çoğunluğunu elde ettiği takdirde herşeyden önce memleket ekonomisinde, demokratik usullerle aşağıdaki dönüşümleri yapmak kararındadır.»

Bu dönüşümler de Basına açıklanmış, bunlar sonradan Partinin amacını belirten 3. Maddenin muhtelif fıkralarında ve sonra da Programında daha açık ve daha geniş ölçüde belirtilmiştir.

O Basın toplantısı şu davetle sona ermiştir :

«Muhterem basın mensupları aracılığıyla umumî eskâra açıklamakta zevk duyduğumuz mühim konulardan biri de, bir yıldan beri kıymetli desteğini gördüğümüz sosyal meselelere vukufu ve bu uğurda karşılaştığı güçlüklerle mertçe göğüs germeyi bir vatan borcu bilen gerçek bir aydın olarak tanınan, hukuk doktoru Doçent, Avukat sayın M. Ali Aybarın Ananizamnamemizin verdiği yetkiye dayanarak Partimiz Genelbaşkanlığına getirilmesi hususunda aldığımız ka-

rardır. Sayın M. Ali Aybarın bu hizmeti seve seve kabul edeceğine inanıyoruz.»

Ertesi gün Mehmet Ali Aybar da bir basın toplantısı yaparak bu daveti memleket vazifesi sayarak kabul ettiğini bildirmiş, memleketin içinde bulunduğu durumu ve karşılaştığı buhranı hemen o gün belirtmiştir :

«Türkiye bugün çok ciddi bir buhran içindedir. Bunun kökleri tarihimizin derinliklerine kadar uzanır. Pek çoklarının sandığı gibi, bu sadece politika alanındaki huzursuzluktan ibaret değildir. Bizce bunlar yüzeyde kalan ufak rahatsızlıklardır. Buhranın kökü, Yirminci Yüz Yıl ortasında geri kalmış bir toplum olarak yaşamağa çabalamamızda bulunuyor. İş araçlarımızı ve insan elementlerini de içine alan çalışma tekniğimizi, çağdaş seviyeye bir an önce çıkarmak zorundayız. Bir ortaçağ ekonomisi ile medeni bir toplum olamayız. Türkiye hızla endüstrileşmelidir. Tarım da, ancak kuvvetli bir endüstri temeli üzerinde ve ileri teknikle, ihtiyaçlarımızı karşılayacak bir seviyeye ulaşabilir. Tam bağımsızlığın, bilim ve tekniğin ilerlemesinin şartı da budur.

Fakat bütün bunlar çalışan halk kitleleri yurd işlerinde söz ve karar sahibi olacak şekilde politik bir kuvvet hâline gelmedikçe gerçekleştirilemez. Emekten yana bir devletçilik ve plânlı bir ekonomi çalışan halk kitleleri memleket hayatında etken bir rol oynadığı takdirde, bizi hedeflerimize ulaştırıcı araçlar olur.»

Sayın Aybar, bunları belirttikten sonra Türkiye İşçi Partisi adına da konuşarak ilk demecini vermiş bulunmaktadır. Aybar, o tarihî demecinde partinin mutlu geleceğine olan inancı belirtmiş ve tabiidir ki inancında yanılmadığı görülmüştür. Aybar «medeniyet davamız, çalışan halk kitlelerinin insanca yaşama şartlarına kavuşması, ve yurt işlerinde söz ve karar sahibi olması davasından ayrılamaz. Bu iki dava, aslında tek bir davanın iki yönden görünüşüdür.

Bugün küçük bir teşekkül olan Türkiye İşçi Partisinin bilim ışığında ve ergeç iflâsa mahkum küçük hesaplar dışında, yalnız ve yalnız memleketin yüksek menfaatlerini göz önünde tutan sabırlı çalışmalarıyla, yeni demokratik düzende boş duran yeri doldurup, kısa zamanda büyük bir kuvvet hâline geleceğine inanıyoruz.»

Böylece Türkiye İşçi Partisi, kuruluşunun Birinci yılını doldururken aldığı bir kararla Türkiyenin kaderinde kısa süre içinde söz sahibi olacak lidere kavuşmuş ve parti, 1965 Milletvekili seçimlerinde 15 kişiyi kendi listelerinden Meclise göndermeyi başarmıştır.

PARTİNİN DEMOKRASİ ANLAYIŞI?

Bu başarılı çalışmaya, demokrasiye inançla ve her konuda inancını belirte-

rek, program ve tüzük hükümleri çerçevesi içindeki mücadelesiyle ulaşmıştır. TİP o inançtadır ki «demokrasinin hakiki koruyucusu teşkilâtlı halk kitleleridir. Yâni emekten yana olan, insan hak ve hürriyetlerinden yana olan, sosyal adalet ve güvenlikten yana olan partiler, özellikle işçi partileridir. Grev hakkına sahip sendikalar, demokratik gençlik teşekkülleri ve türlü ileri derneklerle kurumların teşkil ettiği karşı konmaz sosyal kuvvetlerdir.» (3/5/1962 Basın bildirisi).

«Türkiye İşçi Partisi; anarşiye ve kaba kuvvetlerin tahrip ve tecavüzlerine karşıdır. Kafatasçıların ve sömürücü intikamcı çevrelerin, aldatılmış bir kısım memleket evlâtlarının âlet ederek yapageldikleri fiilî tecavüzler karşısında bile bunlara aynı şekilde karşı koymamıştır. Böylece Anayasacı ve kanunlara riayet-kâr olduklarını canları pahasına isbat etmişlerdir.» (28/3/1963 Merkez Yürütme Kurulu tebliği)

Gerçekten de TİP, zaman zaman kaba kuvvetlerin tecavüzüne müessese olarak da, kişiler olarak da maruz kalmıştır. Bu arada TİP mensupları çeşitli vesilelerle tevkif edilmiş ve böylece çevresindekilerin yıldırılması politikası izlenmiştir. TİP Karşıyaka İlçe idare kurulu üyelerinden biri komünizm propagandası yapmak suçu ile itham edilerek İzmirde tevkif edilmiş (9 Ekim 1962 Dünya), bir süre sonra TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, 12 Ekim 1962 de Vatan'da çıkan bir demecinden dolayı «komünist propagandası yapmaktan sanık» olarak sorguya çekilmiş (23 Ekim 1962 Vatan), Partinin düzenlendiği bir açık oturum, gerici çevreler tarafından örgütlenen kuvvetler tarafından basılmak istenmiş ve Açık oturuma katılanlar tartaklanmıştır (12 Kasım 1962 Cumhuriyet ve öteki gazeteler). Gerek Mehmet Ali Aybarı, gerekse TİP te örgütlenenleri yıldırma amacıyla çeşitli yollara baş vurulmuş, bu arada Cumhurbaşkanı Sayın Cemal Gürsele MBK döneminde gönderdiği bir özel mektup koğuşturma konusu yapılmış, Aybar Mahkemeye verilmiştir. (sonradan 5. Asliye ceza mahkemesi «millî menfaatlara aykırı hareket etmek iddiasıyla Aybarı yargılamada yetkisizlik kararı vermiş, daha sonra Ağır Ceza mahkemesinde duruşma yapılmıştır. Bu olay, hukuk tarihinde eşi olmayan bir hareket olarak nitelenmiştir (2 Kasım 1962 Vatan)

Bütün bu olayları ve hazırlanan tertipleri Parti Genel Başkanı Aybar basına açıklamış (10 Ekim 1962 gazeteleri, Vatan, tam metin vermiştir) şahsına ve Partiye yapılan hücumları cevaplandırmış, şu gerçeği de belirtmiştir :

«Emekçi Türk halkı, demokrasiye, Anayasa, haklarına ve hürriyetlerine kuvvetle sarılmıştır. Demokrasi konusunda bir kere daha oyuna getirilemeyecektir. Türk işçi sınıfı yıldırıp sindirilemeyecektir. İşçi - Aydın işbirliği bozulamayacaktır. TİP bağrından daha nice yöneticiler çıkarır. Benim şahsımda TİP

nin ve dolayısıyla demokratik hareketin vurulabileceğini düşürmek, olayların derinine inmeyenlerin yaptığı yanlış ve küçük bir hesaptır.» (10 Ekim 1962 Vatan)

Mehmet Ali Aybar hakkında, beş partinin ortak bildirisi üzerine verdiği demeç bahane edilerek Türk Ceza Kanununun 141 ve 142. maddelerinin birinci fıkralarının uygulanmak istemeleri yurtta geniş tepkilere yol açmış, Merkez Yürütme Kurulu bir bildiri ile aynı görüşlere katıldığını açıklamış (28 Ekim 1962 Vatan), bir çok TİP örgütü de bildiriler yayınlarak koğuşturmanın durdurulmasını istemiştir. Partinin kapatılacağı yolundaki iddialar her yerde aynı şekilde cevaplandırılmıştır :

«Anayasa çiğnenmeden Partimize kimse dokunamaz» (23 Ekim 1962 Vatan, Ankara İl Başkanı Yunus Koçak'ın demeci)

Daha o günlerde anlaşılmıştı ki Atatürk'ün gerçek mirasçısı Türkiye İşçi Partisidir. Çünkü Türkiye İşçi Partisi «Kemalist dışpolitikaya uygun olarak bağımsız ve tarafsız, bütün memleketlerle eşitlik içinde bir dostluk ve iyi komşuluk, Kurtuluş savaşı Türkiye'sine yaraşır bir barışçı politika güdülmesini istemektedir» ve «Türkiye İşçi Partisinin» «kurtuluş savaşı Türkiye'sine yaraşır» bir dış politika güdülmesini istemesi, tamamen Atatürk ilkelerinden ilham alan pek haklı bir istektir. Çünkü Kurtuluş Savaşı Türkiye'sinin politikası bağımsızdır ve bunun sonucu tarafsızdır.» Nedim Akıncı, 28 Ekim 1962 Öncü)

EGEMEN ÇEVRELERİN OYUNLARI

Ancak Türkiye İşçi Partisinin bağımsız dış politika isteği ve köklü dönüşümler için çalışması, ilerici kuvvetler örgütlemesi gerici ve tutucu çevrelerin saldırılarını arttırmalarına yol açmış, bu arada işçi teşekküllerini de TİP in gelişmesini önlemek için kullanmaya itmiştir. Fakat 17 Kasım 1962 de yapılan mahallî seçimlere katılan TİP, başarılı sonuçlar almış, seçime girdiği illerde aldığı oy, TİP'i üçüncü parti durumuna getirmiştir. Bu gelişme, TİP aleyhindeki iftiraları arttırmış, TİP'i komünist partisi diye gösterme çabaları genişlik kazanmıştır. Bunu gören TİP kurucuları ortak bir basın toplantısı yaparak fesatçıların iftiralarına cevap vermişlerdir. Bu cevapta Partinin kuruluş ve gelişme dönemleri de tarif edilmiş, ilk yıl «kendini buluş devresi» olarak tanımlanmıştır. Kurucuların deyişiyle «TİP, kuruluşunun birinci senesi sonuna kadar yalnız işçilerin desteğine dayanarak çalışmıştır. Bu devreye «kendini buluş devresi» demek yerinde olur. Bu devre sonunda kurucular, ilerici aydınlarla işbirliği yapmayı, kendileri için kaçınılmaz tarihî bir borç saymışlar ve işbirliği yapacakları kişileri (akımları, programları ve ileri sürdükleri tezleri iti-

bariyle) aklın ve yurt çıkarlarının mihengine vurarak seçmişlerdir. Bugün varlığından iftihar duyduğumuz ve partimizin genelbaşkanı sayın Mehmet Ali Aybat, gerekse partimizde bulunan ilerici aydınlar hakkında malum çevrelerce ileri sürülen ve amaçlarının ne olduğu bizce pek iyi bilinen iftiralar karşısında, şu gerçekleri Türk ulusunun sağduyusuna» sunulmak için ilân etmişlerdir :

«TİP nin kurucuları olan bizler kat'i surette kanıt ki partimizin içine hiç bir komünist girmemiş ve bu adî çıkarları sarsılan sömürücü çevrelerce beslenen halk düşmanı uşaklar tarafından yaratılmış ve uydurulmuştur.

İşçi sınıfının başında bulunmak suretiyle sözde emeğin hakkını savunan gerçekte ise her imkân ve fırsattan istifade ederek kendi çıkarlarını temin etmek kaygısı içinde bulunan (tatlısu sendikalistleri) şunu iyice bilmelidirler ki oynadıkları yanar döner oyununun artık sonu gelmiştir. Bu gibiler, yıllardır oynamakta devam edegeldikleri iğrenç ve çıkarıcı oyunlarının bittiğini başında bulunmak şerefini taşıdıkları işçi sınıfından hakettikleri gerekli şamarı yeyince daha da iyi anlayacaklardır.» (24 Kasım 1962 Vatan)

Bu demeçten az sonra Türk - İş'in yanındaki ve yönetimindeki bir kısım sendikacılar TİP e daha sert şekilde cephe almış, demeçlerle TİP yöneticileriyle mücadele edeceklerini açıklamış, (İsmail Topkarın demeci : Biz Partinin ismine cephe almış değiliz. Yöneticileriyle mücadele ediyoruz. Türkiye İşçi Partisinin isminin lekelenmesine, şahsen müsaade etmeyeceğim ve son nefesime kadar mücadeleye devam edeceğim» 24 Kasım 1962 Son Havadis. Aynı gazete 25 Kasım'da yapılacak TİP Genel Yönetim Kurulu toplantısında Aybarın istifaya zorlanacağını da yazmıştı) hatta bazı gazeteler bazı işçi sendikası yöneticilerinin dilinden yalan demeçler neşretmişlerdir. (Bu demeçlerden birini Melih Dölen (Müskirat, tütün, gıda Federasyonu genel sekreteri) Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanlığına gönderdiği bir tekzipte kendisine izafe edilen demecin külliyyen yalan olduğunu arzetmişti) Bk. 26 Kasım 1962 Vatan)

Bununla beraber, bir kısım yüreksizler, yapılan baskılar sonunda TİP ten istifa etmiş, (Rüştü Güneri ve Cemil Gider (sendikacılar) Merkez Yürütme Kurulundan çekilmişlerdir -Bk. 27 Kasım 1962 Vatan) Türk İş de 22 Aralık 1962 de Ankarada Tandoğan alanında bir miting düzenlemiştir. Her ne kadar mitingin TİP e karşı olmadığı en yetkili ağızdan söylenmişse de (28 Kasım 1962 Vatan, Demirsoyun demeci) Türk - İş Genelsekreteri bir demecinde TİP e Komünistler girdiğini ve bunların Türkiyede Marksist ve Leninist kitapların okunması için çaba gösterdiklerini bildirmiş, hatta yapılacak mitingde sapık ideoloji sahibi olan kimselerin teşhir edileceğini açıklamıştır. (Bk. 29 Kasım 1962 Yeni İstanbul). Netekim 22 Aralık 1962 de yapıp ta hiçbir ilgi görmeyen mitingde sendikacıların kendi kendilerine karşı olanlara TİP liderinin de adını

söyleyerek çeşitli iftiraflarda bulunmuşlardır. Önce fiilî tecavüz'e geçilmiş, TİP in İstanbulda Gültepede parti lokalini açış töreni taşlı, kayalı saldırılarla bozulmak istemiştir. Atılan taşlar ve kaya parçaları ile bir çok partili yaralanmıştır (10 Aralık 1962 Yeni İstanbul). Aybar gerek TİP i amaç bilen, gerek Atatürkle ilgili konferanslara yönelen bu tecavüzleri belirten bir demecinde «Bu olaylar faşizmin gelişimidir. Aldanılmasın, dünyanın her tarafında faşizm bu yoldan ve böyle bir sıra takip ederek iktidara gelmiştir.» demiştir (11 Aralık 1962 Tasvir)

TİP, durumu bütün ayrıntılarıyla Başbakana bildirmek istemiş ve Başbakan İnönü TİP Genelbaşkanı Aybar riyasetindeki bir heyeti kabul ederek kendisine verilen muhtırayı almıştır (22 Aralık 1962). Türk - İş'in düzenlediği miting günü sabahı yapılan bu kabul, sendikacılar tarafından TİP lehine yorumlanmıştır. TİP lideri, o tarihî günde Başbakan iç politika olaylarının demokratik Anayasa nizamını tehdit eden bir istikamette hızla seyretmekte olduğunu anlatmış, Partiye ve yöneticilerine karşı bazı maksatlı çevrelerin son zamanlarda yaptıkları kışkırtmaları ve bunun sonucunda 11 Kasım ve 9 Aralık olaylarının Anayasa düzenini ciddî şekilde tehdit ettiğini belirtmişti. (23 Aralık 1962 Milliyet)

SENATÖR AĞIRNASLI T. İ. P. e GİRİNCE...

TİP, aldatılmış sendikacıların ve satılmış kişilerin, kiralanmış kalemlerin saldırılarına, tertiplerine rağmen gelişmiş, hatta Anayasa Mahkemesine iptal davası açma gücüne de kavuşmuştur. (Senatör Niyazi Ağırnaslı T.İ.P.'e girmiştir. (10 Şubat 63)

Türkiye İşçi Partisinin Anayasaya aykırı kanunlar hakkında dava açması ve Senatoda temsili, gelişme süreci içinde olumlu olmuştur. Özellikle 141 ve 142. maddeler hakkındaki yayınlar, bunların demokrasiye zincir vuruşu, fikir özgürlüğüne engel oluşu yavaş yavaş emekçi halk kitlelerince benimsenmiş ve bu konuda olumlu bir kamu oyu teşekkül edebilmiştir. Hele TİP'in imkân sağlar sağlamaz Anayasa Mahkemesinde muhtelif kanunlarda yer alan 80 madde hakkında dava açmasındaki sürat toplumcuların TİP e güvenini bir kat daha arttırmıştır. (TİP Şubat 1962 sonunda Anayasa Mahkemesinde dava açmıştır)

TİP, gelişme yolunda ilerlerken Adana ve Gaziantep'te gerici ve tutucu çevrelerin kışkırttığı çocuklar ve kişiler saldırı deneylerine teşebbüs etmiş (Adanada 11 Mayıs, Gaziantep'te 12 Mayıs 1963) fakat TİP Genel Yönetim Kurulunun açık toplantısı çok büyük ilgi ile izlenmiş, Gaziantep'in yiğid emek-

çileri kendi partilerini gittikçe güçlendirmişlerdir. Ancak Türk - İş, her vesileyle işçilerin politika dışında kalmasının propagandasına önem vermiş ve işçilerin, aydınlarla kol kola memleketin kaderinde söz ve karar sahibi olmasına cephe almıştır (14 Temmuz 1963 Adalet'te Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu Asya Gurupu Başkanı Narayamanın bir demeci yayınlanmış ve «Türk işçisi ve sendikacısı siyasetten uzak durmalıdır» şeklindeki demecini beş sütun üzerinden vermiştir).

PARTİNİN GİRDİĞİ İLK SEÇİM VE SONUÇLARI

Her memleket meselesinde gür sesini duyuran TİP, en tutucu ve gerici çevrelerin etkisinde kalabilecek nitelikteki kişilerin bile zaman zaman övücü ilgisini çekmiştir. Bu ilgi Ortak Pazar andlaşmasına Türkyenin katılmasını bir bayram sevinci ile karşılayanları uyaran TİP bildirisi sırasında daha belirginleşmiştir. (Orhan Seyfi Orhon, Ortak Pazara hayır diyen TİP Bildirisi için «son derece aydınlık, ilgi çekici» bulmuştur. 16 Eylül 1963 Son Havadis) İstanbul Belediye Başkanı seçimlerine de katılan TİP, genellikle Mahallî seçimlerdeki propagandalar ve radyo konuşmalarıyla süratli bir gelişmeye imkân bulmuştur. Fakat Radyolarda solcu fikirlerin dile getirilmesine alışık olmayanlar hatta bazı senatör ve milletvekillerinin bu konuşmaları Parlamentoda mesele yapmak istemeleri, hatta Ankara Sıkıyönetim Komutanlığının «milleti bölücü konuşmalar yapanlar hakkında koğuşturma açılacağı» hakkındaki demeci, (1 Kasım 1963 Milliyet DURUM) İçişleri Bakanı İlyas Seçkin'in TİP radyo konuşmasını Yüksek Seçim Kurulunun tesbit ettiği esaslara aykırı görmesi (5 Kasım 1963 Hergün), CHP Organı Ulus Başyazarının bir konuşmayı sınıfları birbiri aleyhine tahrik şeklinde yorumlaması (6 Kasım 1963 Ulus, Cihat Baban), TİP in mevcudiyetinden endişelenen çevrelerde Türkiye İşçi Partisinin kapatılması eğilimini hızlandırmıştır. Netekim bir kısım basında «Türkiye İşçi Partisinin kapatılması muhtemel» yollu» manşetler yer almış (11 Kasım 1963 Hürriyet), Yüksek Seçim Kurulunun Radyo konuşmaları bantlarına el koyduğu, TİP in radyo konuşmalarının tahkikat konusu yapıldığı (12 Kasım 1963 Yeni İstanbul) yayılmıştır. Fakat bu temenniler gerçekleşmemiş ve TİP 'in kapatılması kanun içinde çalışan bir parti olması bakımından mümkün görülmemiştir. TİP i içerden fethetmek eğilimleri galiba bu sıralarda olmuş, TİP e bir kısım katılmalar görülmüş (*Kontenjan senatörü Esat Çağa da 10 Kasımda, Prof. İsmet Sungurbey 12 Kasımda TİP e girmiştir*) ve bu katılmalardan bazılarının bir iç huzursuzluk yaratma yolunda çabalarına da rastlanmıştır. 9 Şubat 1963 te İzmirde yapılan İlk Büyük Kongre sonrasındaki bazı olaylar, bu yargıda olanları

haklı çıkarmıştır.

İzmirde ilk Kongresini yapan TİP, Türkiye'nin bilimsel bir incelenmesi değerinde olan Programını kabul etmiş ve Birinci Büyük Kongre, TİP'in tabana oturmasının ve toplumcu programının gerçekçi bir gözle bilimsel açıdan Türkiye sorunlarına çıkar yol götürme gücünün en parlak belgesi olmuştur. Türkiye İşçi Partisinin İzmir Kongresi, bu partinin tabana oturan gücünün küçümsenmeyecek bir ölçüde ve önemli bir olay olduğunu açığa çıkarmıştır. «İşçi Partisi olayı, Türkiye'nin siyasi tarihi bakımından şimdiden çok kişinin farkına varamadığı bir değer taşıyor. Bu partiye karşı bir çok çevreler tereddütler içindedirler. Partinin kısa geçmişinde alabildiğine yerilmesi ve hırpalanması, bu tereddütlerin çoğalmasında tabii rol oynamıştır. İşçi Partisi şimdiye kadar politikayla uğraşmış kadroların dışında farklı insanların siyasette söz sahibi olmak istemeleri teşebbüsüdür. Şimdiye kadar işçi denen adam bir siyasi parti içinde kısıtlanmış insandı. Ancak efendilerin himayesinde, efendilerin gösterdiği yolda kelâm eden, kendini onlara göre ayarlamakla mükellef kişi...

İşçi Partisi bu felsefeyi tersine çevirmek amacındadır.» diyenler, (İlhan Selçuk 2 Mart 1964 Cumhuriyet) yanılmadıklarını görmüşler ve işçiler bu parti listelerinden, aynı felsefeye hayatlarını vermiş aydın arkadaşlarıyla kol kola Büyük Millet Meclisine girmiştir.

(Devam Edecek)

OSKAR LANGE

EKONOMİ POLİTİĞİN METODU

Çeviren :

MUVAFFAK ŞEREF

4 Lira - ATAÇ Kitabevi

YİRMİBİR

SON GÜNLERİN İŞÇİ OLAYLARI

CAHİT UMUT

Kula ve Yün Mensucat Fabrikaları (İzmir) işçilerinin grevi 70. gününe girdikten sonra gazete manşetlerine geçen zabıta kuvvetleriyle grevcilerin çatışmasına yol açan olaylar dönemine girmiştir. İşveren çevrelerine göre grevcilerin izinsiz yürüyüşe geçerek hâdise çıkarmaları, Çalışma Bakanının bir kaç gün önce olay yerinde grev gözcüsü gömleğini giymesi ve işçileri «*Şımartması*»dır. Türk - İş'in gösteriş hastası 3. Bölge temsilcisi Asutaya göre olaylar «*TİP rozeti taşıyan ve kıyafet itibarı ile ne idiği belirsiz*» bir kaç kişinin tahrikinin eseridir. Bazı çevrelere göre taşla, sopayla saldıranlar Türk - İş 3. Bölge Temsilcisinin taşlamasıyla genişlik kazanmıştır.

Bu dış görünüşlere rağmen asıl grev tahrikçileri Tekstil işveren sendikası ve grev yapılan iki fabrikanın sahibi olan kişidir. Bu gerçek tesbit edilmeden olayları izaha kalkmak, şuna, buna suç isnad etmek, alışılana «kolay teşhis» sevdasının sonucudur.

Asıl Tahrikçiler

Teksif, güçlü bir işçi federasyonudur. İç çekişmelerine rağmen Teksif, toplu sözleşmede ağır basacak bir örgüttür ve tekstil işçileri en çok sömürülen işçiler arasındadır. Teksif işveren sendikası, bu güçlü ve toplu pazarlıkta yeni ölçülerle teklifler yapacak sendikayı bu olumlu çizgiden aşağıya itmek eğilimindedir. Onun için de Teksif'i götürmüş, yenilgiye uğraması şartlarını hazırlamış ve böylece İzmirde elde edilecek bir grev yenilgisi ve maddî kayıplar sonunda başta İstanbul olmak üzere Teksif'i tekstil işverenleri ve işveren sendikasında bitkin halde yakalamak sevdasına kapılmıştır. Bu amaçladır ki Kula ve Yün Mensucat işverenine, ücret tekliflerini kabul etmeme direktifi verilmiş, işveren sendikası, İzmirde başka fabrikalar işverenlerince kabul edilen ücretlere hep «hayır» demiştir. Böylece sözleşme görüşmeleri ertelene ertelene işveren bakımından ölü mevsim sayılan Aralık ayına kadar gelinmiş, sonra da hiç bir uzlaştırma teklifine iltifat edilmemiş ve Teksif, istese de istemese de greve gitmiştir.

Grevcilerin geçimi için Teksif, bir milyon liraya yakın para harcamıştır. Henüz ne Türk - İş'ten, ne de kardeş sendikalardan bağış istememiştir. Çeşitli aldatma oyunlarına ve baskılarına rağmen işçiler de grevden caymamış tam kadro ile greve seve seve katılmakta devam etmişlerdir. 2237 grevci işçi, son olarak Çalışma Bakanının arabuluculuğuna bel bağlamışken bu umudu da boşa

çıkmiş, işsizlik ve alınan grev yardımının geçime pek elverişli olamayışı işçileri, işveren aleyhine kanunî gösterilere yöneltmiştir. Ancak, grev psikolojisine ve işçilerin haklılığına pek önem verilmeden yapılan yürüyüşü sert hareketlerle durdurma kararı greve sebep olanların ekmeğine yağ sürmüştür.

İşverenin Emek ve Kanun Anlayışı

Kaldı ki, grev için seçilen işyerlerinin işvereni de, Tekstil işverenler sendikasıncı iyi bilinen bir kişidir. Çok kişi duymuştur ki Sait Çolak'ın sosyal anlayışı şu cümlelerinde gömülüdür:

«Ben kanun filan tanımam, benim işyerimin önünden geçen tren yolu kanunların hududur. Kanunlar demiryolunun bu yakasına geçmez.»

Yine herkes bilir ki, Sait Çolak, İstanbul'dan İzmir'e gittikten sonra Yün Mensucat fabrikasını satın aldıktan sonra, işçilere her yıl verilmekte olan bir ceket bir pantolonu çok görmüş ve sadece bir pantolon vermeğe başlamıştır. Kula Mensucat Fabrikası ortaklarının bir ara tasfiye ettiği Sait Çolak, Yün Mensucatı ele geçirdikten sonra Kula ile kırıcı bir rekabete geçmiş, Kula ortakları olan akrabalarını yere serecekken tekrar Kulada hissedar olmasını bilmiştir. Kârdan başka bir şey tanımayan işveren, grevin doğuş sebeplerini hazırladıktan sonra sendikacılara şunu söyleyebilmiştir :

«80 yaşındayım, bu yaşma kadar grev görmedim, Teksif grev yapsa da onu da görsem».

İşçinin Gündeliği 12,5 T. L. Patronun Yıllığı 7,5 Milyon T. L.

Yılda bir fabrikasından 7.5 milyon lira kâr eden Sait Çolak'a uygun bir sosyal anlayışı uygulamak isteyen Tekstil işverenler sendikasının da direnmesiyle ortaya çıkan grev, işçilere yeni haklar ve menfaatler getirecekken, polis copu, tokatı ve tekmesini hazırlamıştır. Olaylar, acıdır, ibret vericidir ve çok düşündürücüdür. Günde brüt 12 Türk lirası alan Kula Mensucat Fabrikası işçileri zam istemekte elbette haklıdırlar. İşyerinde çalışan 1850 işçinin yüzde 74 ü günde brüt 14 lira 50 kuruş alırken, İzmirde benzeri işyerinde çalışan işçilerin günlük kazancı 23 lira 76 kuruş grev daha da haklı ve dahada zorunlu olur. İzmir Basma Sanayii Müessesesinden yüzde 38 daha düşük ücret ödeyen işveren, grev kırıcılığı için ne ödese kendisine dokunmayacaktır. Fakat grev, işçi-

lere göz yaşı, açlık, sefalet ve hapishaneyi beraber getirmekte, zira 275 sayılı kanun ve siyasî iktidarın sosyal anlayışı işçiden yana bulunmamaktadır.

İşverenlerin güçlü sendikaları parçalama ve işçi haklarını hiçe sayma yolundaki çabaları artık sendikacıların gözünden kaçmamaktadır. Deri - İş Sendikasının son genel kurulunda bu konuda ele alınmıştır. Hele Anayasada yer alan grev hakkının ne hâle geldiği de dikkati çekmiştir. Deri - İş'e göre «Anayasamızın II. maddesinde kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik gibi sebeplerle de olsa bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunulamaz, denmesine rağmen Anayasamızın 47. maddesiyle sağlanan grev hakkı ve hürriyetinin özüne bir takım grevlerde silâh kullanılarak, tevkifler yapılarak ve bazı grevler ertelenerek dokunulduğu gerçeği ortadadır. Yine bu arada Anayasanın 14. maddesi hâkim kararı olmadıkça kişi hürriyetinin kayıtlanamayacağını, kimseye eziyet ve işkence yapılamayacağını ön görmesine rağmen Malatya, Zonguldak ve İzmitteki (Buna şimdi İzmir de katabiliriz) grevlerde grevci işçilere eziyet ve işkence yapıldığını söylemek vicdan borcumuzdur.»

Sarı Sendikalar» ın Davranışı

Sarı sendikalar da günün konusu hâline gelmiştir. Deri - İş'ce tesbit edilen gerçek şu olmuştur :

«Türkiyede süratle sendika adedinin artması, 800 ü bulan sendika kuruluşlarının yanında federatif kuruluş ve sistemin henüz yürürlükte bulunması sendikacılığımız için ümit verici olmaktan uzak bir ortam içinde bulunduğumuzu göstermektedir. Yurdumuzda sendika enflasyonunun yaradılışında âmil olan sebepleri teşhis ve çarelerini aramak lâzımdır.

Siyasî gurupların, özel çıkarıcıların, geçim gayesi güdenlerin, işçiliğin bir bütün olduğunu kabul etmeyip, üstünlük iddiasında bulunanların, bölgecilik ve hemşerilik güdenlerin, hizmetten çok mülhür ve sandalya peşinde koşanların, satılmış bazı sarı sendikacıların mevcud olduğu ortamda Türk sendikacılığının parçalanıp güçsüz hâle gelmesi emeği istismar etme azminde olanları sevindirmekten başka işe yaramamakta ve bu zaafımızdan istismarcılar rahatça bizleri parçalamak için faydalanmaktadırlar Bu durumu sağ duyu sahibi gerçekçi sendikaların ıslâh edeceğine inanmak en iyi temennimizdir.»

Burada da belirtildiği gibi sendikacılar, gerek hareket felsefesi, gerekse örgüt biçiminde bir belli modele uymaya, ya da kendi geleneklerinden ve geçmişinden, son deneylerden de yararlanarak kendin özgü bir anlayış v işleyiş ge-

tirmeye mecburdurlar. Bu arada dikkatten kaçmaması gereken nokta aslolanın örgüt biçimi ve o biçimin yetkileri değil, işçinin öz çıkarlarıdır. Netekim işkolu esasına göre toplu sözleşme yetkisini alan bir federasyona üye bir sendikanın sonradan toplu sözleşmede görülen aksaklıkları gidermek amacıyla işyeri seviyesinde toplu sözleşme yapma yetkisini alması, federatif kuruluşların tenkidine yol açmamalıdır. Ne yazık ki Harp - İş federasyonu bu yanlış anlayışa tutulmuştur. Harp - İş'e göre «Toplu sözleşme yetkisini öncelikle federasyona tanıyan yasaya rağmen ve işkolu esasına göre yapılmış bir toplu sözleşme'nin iş akdi olarak devam ettiği sırada hem de federasyonunun işkolu sözleşmesi için işkolu esasına göre yapılmış bir toplu sözleşme'nin iş akdi olarak devam ettiği sırada hem de federasyonun işkolu sözleşmesi için işverenlere yaptığı çağrıdan ve ilândan bir süre sonra aynı federasyonunun bünyesinde bulunan bir kaç sendikaya birden, işyeri esasına göre toplu sözleşme yapma hakkı tanımanın anlamı federasyon ve sendikaları bölmek değil midir? Çünkü bir süre sonra bu kararı bayrak yaparak başkaldıran veya buna tahrik ve teşvik edilen sendikalar olmayacak mıdır?»

Bu görüşte olan Harp - İş, farkında olmadan işçi haklarına ve daha iyi bir sözleşme yapma imkânına sırt çevirmiş olmaktadır. Netekim Paşabahçe Şişe ve cam fabrikasında grev yapan işçiler, işkolu seviyesinde toplu sözleşme yapıldığı halde işyeri seviyesinde bu toplu sözleşmenin getiremediği hakları elde etmek hakkını mahkeme kararı ile elde etmişler ve işçiden çok işverene yakın sendikacıların hatalarını telâfiye imkân verecek yolu kanunî şekilde açmışlardır. Cam işçilerinin haklı isteklerine İş Bankası ve Şişe, Cam fabrikaları genel müdürü ve işveren konfederasyonunun ünlü genel müdürü Kocatopçu kolayca karşı gelebilir ve uzun süre dayanabilirler belki, Ama, işçilerin uyanışını ve grevlerden elde edecekleri tecrübeleri elle tutulacak derecede ortaya çıkan ve çıkacak olan aşırı sömürme sonuçlarını ortadan kaldıramayacaklardır. Üzücü olan, işveren çıkarlarına uygun bir anlayışta olan ve adı işçi sendikası bulunan bazı kuruluşların varlığıdır.

Amerikan Gangsterlerine Özgü Davranışlar

Yine üzülecek noktalardan birisi, işçi sendikaları arasındaki kişi çekişmelerinin istenmeyen bir yola dökülmüş olmasıdır. Karabükte Maden - İş Sendikası Genel Başkanvekiline tokat atabilen bir karşı sendikacı, ihraç edildiği sendikanın tabelasının yeniden asılmasını önlemek için kaba kuvvet gösterilerine

teşebbüs etmeye kalkmış, gerçek işçi sendikasına cephe alan işveren uydusu sendikacılar akla gelmez tezvirlerle burunlarını sokabilmişlerdir. Yaptıkları işin, sekiz bini aşkın işçilerin hayat seviyesini alçaltıcı bir hareket olduğunu göremez duruma gelmişlerdir. Bu kör döğüşü, İstanbulda yine rakip iki sendikanın birbirilerinin canlarına kasd edici bir yola sürüklenmesi şeklinde daha da ağırlaşmıştır. İddialara göre bir sendikacı, karşı taraf sendikacılarının yöneticileri tarafından sendika jeep'i içinde kıyasıya dövülmüş ve tekstil işçilerinin hakları için girişilen bu harekettten bir tekstil işçisi çok ağır zarar görmüştür. Burhanettin Asutayı'nın «Türkiye bir Amerika olabilir» adını taşıyan hazin kitabına malzeme olacak bu olay için bakınız bir sendika nasıl bir dil kullanmıştır:

«Evvelce Amerikada dolar çalmak isteyen gangsterlerin başvurdukları usul Nazi Almanyasında Gestapoların fikir hürriyetini gaspetmek amacı ile ilim müesseselerine yaptıkları baskınlara özenerek yapılmak istenen bu hareketi bir sendikanın yöneticileri yapmıştır. Türkiyemizde ilk defa bir sendikanın yöneticileri yol kesip adam öldürmeye teşebbüs ediyor.»

Görülen odur ki, asıl kitleyi teşkil edenler hak ve hürriyet için yarı aç, yarı tok duvar diplerinde haklarının teslim edilmesini bekler, coplarla yaralanır ve itilip kakılır, ezilir ve ceza evlerine atılır, hatta kurşulanırken bir kısım menfaatçılar sen - ben kavgasına gömülüp geçimlerini işçinin ıstırabını sömürerek kazanma hevesindedirler. Hele sarı sendikalar kurarak işveren guruplarına ve sermaye ağalarına gönüllü kulluk edenlerin bollaştığı Türkiyede kitnin, bu sendikacılık oyunu heveslilerine hadlerini bildirmesi gereklidir. Sebepbe inemeyip iftiraya sarılan, davayı anlamayıp kendi bindiği dalı keserken, teteresine altın yaldız bulaştıranların hayranı kalanların meşru sendikacılık içinde açık mücadele vererek görevden al aşağı edilmeleri lâzımdır. İşçi hareketleri, toplumun itici ve aydınlık getirici olumlu yönleridir.

İTLERİN ÖNÜNDEKİLERİ İNSANLARIN ÖNÜNE İNSANLARIN ÖNÜNDEKİLERİ...

HALİL AYTEKİN

Elimin altında Dört Eylül 1965 tarihini taşıyan bir Hürriyet gazetesi var. Sizlere bu gazetenin birinci sayfasında yer alan bir yemek listesini okuyacağım. Dikkatle dinleyin. (Listenin adı bile Firenkçe : Menu.)

Öğle Yemeği :

- 1 — Sütü yulaf ezmesi.
- 2 — Kuzu Yahnisi, Patates püre.
- 3 — Tavuk göğsü, (Lamod)

Akşam Yemeği :

- 1 — İskoç Vodok.
- 2 — Jak Rolan Stek (Kendi granitirüyle)
- 3 — Kazan dibi.

Size yukarda adlarını sıraladığım günlük yemek listesi kimler için hazırlanmış biliyor musunuz? İzmir'in Büyük Efes Otelindeki yerli ve yabancı turistlerin yanlarında taşıdıkları sevgili köpekleri için.. Evet sevgili köpekleri için. Geniş ve mükemmel salonlarda özel bakıcıların kontrolu altında bırakılan bu sevimli bu cici köpeklerin bir günlük yemek masraflarının kaç lira olduğunu merak mı ettiniz? 65. - - 80. - lira civarında, (Bu paraya servis parası dahil edilmemektedir.) Gazete devam ediyor.

«Bir müşteri isterse köpeğini özel bakıcılara bırakıp özel restoranda yemek yemesine rıza göstermektedir. İsteddiği takdirde yemeğini odasına getirtmektedir. Bu suretle sayın müşterilerin hem kendileri. hm de canlarından çok sevdikleri hayvanları rahat etmektedir.»

Burada yemek listesine bakıp ta bay ve bayan köpeklerin neden sabah kahvaltısından yoksun bırakıldığına üzülmeysin. Zira bu saatler bu nazlı yaratıkların uyku saatleridir. Aşçılı, dadılı, halayıklı bir otelde konaklıyan bu nazlızadeler, yılanın ödü, kuşun sütü ile beslenerek keyiflerine baka dursunlar, bir de öbür yanda - köylerde yaşayan insan kardeşlerimizin yedikleri günlük yemek listesine bir göz atalım :

Sorunlar

- Sabah kahvaltısı : Arpa ekmeği çökelik.
Öğle yemeği : Yazın arpa ekmeği, ayran. Kışın kuru ekmek, çökelik.
(çok zaman yavan ekmek)
Akşam yemeği : Çökelik, ekmek, bazan çorba, bulgur pilâvı.

Tunceli'nin Sorbyanlı köyünde oturan bu köylü ailelerin yirmidört saatinde kursağına düşen ekmek ve katıkların paraca karşılığına gelince; yüzünüz kızarmazsa onu da söyleyeyim: Efes Otelinde yatıp kalkan köpek sahipleri beyzadelerin birgünde dudakları arasında yakıp attıkları bir paket sigaranın bedeli kadar birşey yani 3 TL.

Kursaklarına giren yemekler gibi sırtlarına başlarına takıp takıştırdıkları urbaları da ona göre olan bu bölge sakinlerinden birde Pülümür ilçesine bağlı Markizan köyü okulu öğrencilerinden 40 çocuk üzerinde yapılan bir başka anketinde sonucunu önünüze koyuyorum : Sadece 3 çocuk sabah kahvaltısında kuru çökelikle çay içmiştir. 25 çocuk bulgur, ya da yarma çorbası içmiştir. 12 çocuk çökelik ve ekmek yemiştir.

Öğle yemeklerine gelince : 11 çocuk hiçbir şey yememiştir. 1 çocuk bal veya yağ yemiştir. (Bu köy ağasının çocuğu.) O çocuk bulgur pilâvı ve darı ekmeği yemiştir. Geri kalan 23 çocuk öğle yemeklerini soğan ekmek ya da yavan ekmekle geçiştirmişlerdir. Yedikleri ekmeğin cinsine gelince arpa yada darı ekmeğidir.

Doğu Anadolu da mahallinde yaptığımız bu anket ve incelemelere dayanarak (1) hadi canım memleketin yalnız bir kesimine bakarak hüküm vermeye kalkmayın elbette bu memleketin iyi yiyip içen bölgeleri de var. Diyenler çıkabilir içinizde. Ezbere konuşmadığımızı göstermek için gene sizlere (Nurlu ufukların) en çok söz konusu edildiği yıllara ait bu kezde başka bir bölgeden yani Orta Anadolu köylerinden başka örnekler vereceğiz :

İşte Başken'te 32 Km. mesafedeki 156 evlik bağlık bahçelik bir köyde (Vaktiyle 92 sayılı Forum dergisinde yayınlanmış) orta halli bir köylü ailesinin bir haftalık yemek tablosunu sizlere sunuyorum :

Pazar : Sabah turşu, ekmek. öğle pekmez. Akşam Fasulye, ekmek.

Pazartesi : Bulgur çorbası, ekmek (Sabah). Öğle : yavan - ekmek. Akşam: Bulgur pilâvı, soğan ekmek.

Salı : Un çorbası, ekmek (Sabah). Öğle Pirasa - ekmek, Akşam kabak - ekmek. Diğer günlerde de yemekler arasındaki benzerlik biteviyelik devam edip gider. Yalnız, bu orta Anadolu köyleriyle Doğu Anadolu köyleri arasında

YIRMİSEKİZ

yemede içmedeki tek fark, Birincilerin arpa ve darı ekmeği yerini, Orta Anadolu köylerinin katıklılı dedikleri çavdarla karışık buğday ekmeği almıştır. Doğu da çok yenilen çökelik ise yerini pırasa, kabak gibi ucuz sebzelere bırakmıştır.

Başkentin 32 Km ötesindeki bu Orta Anadolu köyünün yediği ekmek ve yemeklerin paraca tutarına gelince : Sabah, Öğle, Akşam üç övün yemek karşılığı, yağı, tuzu biberi yakacağı da dahil - 6 nüfuslu böyle bir ailede, günlük 570 krş. haftalık yemek masrafı ise 39.90 krş. tutmaktadır.

Artık bundan ötesini anlatmaya hacet var mı bilmem? Yukarda biri köpekler biri de insanlar için hazırlanmış bu iki listeye bakarak karşılaştırmanızı yapabilirsiniz. Bir yanda köpekleri bile özel aşçılar bakıcılar eliyle kuzu yahnisi, tavuk göğsü ile beslenerek bir tek köpeğinin günlük masrafı 60 - 80 liraya yükselen haramzadeler, öbür yanda, bir tek köpeğe bir günde harcanan paranın yarısı ile tam bir hafta ev geçindirmekle yükümlü 6 nüfuslu bir köylü ailesi.

Evet, ocakta bir kazan kaynıyor ama içinde kaynayan et midir, yoksa dertmidir bilinmez?

Sırası gelmişken bu arada birde, Diyarbakır'ın Çınar ilçesine bağlı Fidelli köyünde ağalara ortakçı olarak çalışan Çetinkaya ailesinin yıllık gelirine bir göz atalım : 7 nüfuslu bu ailenin tüm yıllık geliri 75 ölçek zahire. Bir ölçek zahire 16 kilo geldiğine göre, Bu 75 ölçeğimiz 1200 kilo zahire yapıyor demektir. Bu miktar buğday 1964 fiatlarına göre kilosu 60 kuruştan 700 lira tutar.

Oysa bu bölgede sırt - baş ve diğer masraflar hariç 7 nüfuslu bir köylü ailesinin yalnız yavan ekmek bedeli 1250 lira tutuyor, (Doğu da kıtlık vardı adlı - kitaptan S. 306)

Yermisinde mi ölürsün, yemez misinde ölürsün :

Ama dur : Bu yemek listelerinden ufak, çok ufak bir değişiklik yapmak suretiyle, birazcık da itlerin önündekileri alıp insan kardeşlerimizin önüne, İnsan kardeşlerimizin önündekileri alıp itlerin önüne atsak nasıl olur dersiniz?

(1) *Doğu'da kıtlık vardı kitaptan yazan H. Aytekin 400. Sayfa Yıl: 1965. Bölüm 2. Sayfa : 145.*

AYDINLARIN SINIF KARAKTERİ ÜZERİNE

ERGÜN DOĞAN

Bay Cavit Orhan Tütengil YENİ UFUKLAR'ın 1965 Aralık sayısında son seçim sonuçlarının aydınlar için taşıdığı anlam üzerinde durmuş, bunun bir yenilgi olduğu yargısına çıkmıştı. Fakat yazar, bir alçak gönüllülikle, dediğim - dedik diye kestirip atmıyor, bir amacının da bu konuyu tartışmak olduğunu belirtiyor, aydınları buna çağırıyordu.

Bu çağırığa uyarak düşündüklerimizi EYLEM'in 15. Aralık. 1965 sayısında açıkladık. Bay Tütengil'in yine YENİ UFUKLAR'da (1966 Şubat) verdiği cevaba bakılırsa düşündüklerimizi iyi anlatamamışız. Önemli bulduğumuz bu konuda, Bay Tütengil'in tekliflerimize yaptığı itirazları cevaplandırarak meselenin biraz daha aydınlanmasına çalışacağız.

Tartışmanın çerçevesi

Bay Tütengil'in başlangıçta getirdiği konunun hareket noktası aydınlar olduğuna göre «aydın» konusunda tam bir açıklığa varmadan yürütülecek yargıların salim bir sonuca varması beklenemezdi. İşte bu yüzden ki «Aydın kavramını tanımlamak, bir tanım üzerinde anlaşmaya varmak, 1965 seçimlerinin sonuçlarını yorumlamaktan daha ağır basıyor.» demiştik. Bu bir metodoloji gereği idi. Bay Tütengil : «Seçim sonuçlarını aydınlar açısından ele almak amacını güden yazımız konu dışına sürüklenerek didiklenmek istenmektedir» diyor. Ortaya atılan meselenin önce sağlam bir zemine oturmasına hizmet etmekten başka bir amaç gözetmediğimizi yeniden doğrularız.

Aydınlar arasındaki ayırımın sınıfi temeli

Önceki yazımızda, günümüz toplumundaki eğitim görmüş kimseleri üç kategoriye ayırmıştık :

1) Dünya görüşleriyle ve aksiyonlarıyla egemen sınıfların safında yer alan kimseler - - bunların okumuşluk dereceleri ne olursa olsun aydın sayılmayacakları kesinlikle söylenebilir diyorduk - - ,

2) Üyesi bulundukları egemen sınıfların geleceğinden ümitlerini kesmiş, onlardan bir ölçüde çözülmüş olmakla birlikte, onların etki alanından tamamen sıyrılammış, günlük aksiyonları - dünya görüşleri - düşünceleri arasında tam bir tutarlılık kuramamış kimseler - - bunlara geçiş dönemi aydını, burjuva aydın ya da kısaca aydın diyorduk ve bunları bir öncekilerden doğruluklarıyla, gerçeği tümüyle kavramak özlemleriyle ayırdediyorduk - - ,

3) Gerçeği çelişik görünüşleri ve derin hareketi içinde tümüyle kavrayamayanlar

OTUZ

yabilecek düşünce metodunu benimsemiş ve gerçeği olanca zenginliğiyle insanî bir perspektif içinde aşmak (ya da dönüştürmek) üzere işçi sınıfıyla kader birliği kurmuş kimseler - - bunlara bilinçli aydın diyorduk - - .

Bu üç kategorinin rastgele ve indî bir sıralama olmayıp tamamen objektif birer nitelik taşıdığını da, sosyal sınıfların tarihî gelişimi içinde işaret etmeğe çalışmıştık. Bütün amacımız aydın kavramını sınıflı bir muhteva içinde ifade edebilmektir.

Bay Tütüngil bu çabamıza, dolaylı bir şekilde, «belli gözlüklerle gerçeklere bakmak», «kalıplara sığdırmak için olayları zorlamak» sözlerini yakıştırıyor. Burada evrensel bir hakikati tekrarlamamıza müsaade buyursun : *Sınıflı bir toplumda bütün beşerî kategoriler birer sınıf karakteri taşır*. İnsanoğlunun iradesi ve bilinci dışında geçerli olan objektif kural ve yasaları hesaba katmak, Bay Tütüngil'in ima ettiği gibi küçültücü bir davranış değil, bilimsel araştırmanın vazgeçilmez şartıdır. Yeni yeni araştırmalara giren fizikçinin «madde ile enerji çeşitli şekillerde birbirine dönüşebilir fakat kaybolmazlar» hakikatini durmadan gözü önünde bulundurmasına da yukarıdaki sözler yakıştırabilir mi?

Bizim çabamız aydın'ı donuk bir klişeye sığdırmağa kalkışmak değil, yukarıda andığımız hakikate uygun olarak, sınıf karakterine yer vermiyen tanımlamaların eksikliğini ortaya koymağa, aydını sınıf karakteri içinde tanımlamağa çalışmaktır.

Sematizm değil

Burada bir noktayı belirtmek yerinde olacak. İnsan bilgisinin eriştiği hakikatler bir daha hiç mi hiç değişmeyecek derecede mutlak bir nitelik taşımazlar elbette. Öyle olsaydı insan bilgisi belli bir aşamada donar kalırdı. Gerçeğin çeşitli görünüşleri arasında keşfedilen yeni ilişkiler - - daha önce keşfedilen hakikati yalancı çıkarmadan - - daha üst seviyede, daha zengin bir hakikatin ortaya çıkmasını zorunlu kılabilir. Yüzyılımızda nükleer enerji alanındaki çalışmaların, Lavoisier'nin maddenin kaybolmazlığı kanununun aşılmasına imkân verdiğini örnek gösterebiliriz buna. Demek istiyoruz ki bütün hakikatlere kesinlikle mutlak, hatta daha doğrusu ebedî hakikatler gözüyle bakmıyoruz, onlarda bir çeşit dokunulmazlık vehmetmiyoruz; «sınıflı bir toplumda bütün beşerî kategoriler birer sınıf karakteri taşır» hakikatine bir dogma gibi sarılmıyoruz. Fakat her alanda olduğu gibi bu alanda da, gerçeğin çeşitli görünüşleri arasında keşfedilecek daha yeni ilişkilere tekamül eden daha zengin hakikatler ortaya çıkıncaya kadar, bugün bildiğimiz hakikatlere yüz çevirmeği de aklımızdan geçirmiyoruz.

Bu durumda yani sınıflı toplumda beşerî kategoriler birer sınıf karakteri

taşır hakikatinin eksikliğini ortaya koyacak yeni kanıtlar söz konusu edilmiyor-ken, *sosyal fenomenlerin tanımlanmasında sınıflı karakterin zorunlu olarak hesaba katılmasını* istemenin kuru bir «reçetecilik» olmadığını, bu davranışın insanı yanılmaya götüreceğini ima etmenin doğru olmadığını işaret etmek isteriz.

Bağımlı sosyal kategorilerde mutlak hakikat

Bizim, okumuşlar arasında ayırım yapmamızı Bay Tütengil başka bir yünden de hoş karşılamamış : «Bize kalırsa, teklif edilen «aydın ve bilinçli aydın» yerine aydın olmak - aydın olmamak ayırımını da koysak görece (relatif) olmaktan tamamen kurtulamayız» diyor. Bu çekingenliği yersiz buluyoruz. Çünkü aydınlar konusunda görece olmak çekinilecek bir şey değil, zorunlu bir şeydir. Sınıflı toplumda asıl olan, başlı başına birer varlığa sahip sosyal sınıflardır, bunlar arasındaki ilişkilerdir. Öbür sosyal kategoriler bu sınıflara göre belirlenirler. Bu bağımlı karakterleri o kategorilerin mutlak olarak değerlendirilmelerine izin vermez. Başka bir alandan bir örnek göstermek gerekirse, meselâ, insan organizması üzerinde inceleme yapan bir araştırmacı, çeşitli organlar ve sistemler hakkında mutlak yargılara çıkmayı düşünmez. O organ ve sistemler organizmanın tümüyle sınırlandırılmış, şartlandırılmıştır. Organizma, diyelim, ölüverirse, ele alınan organların ve sistemlerin faaliyeti durur, gelişme seyri değişir. Meselâ hukukun, toplumdan ayrı, kendi başına, mutlak yasaları yoktur. Bağımlı kategoriler hakkında daha bir çok örnek sıralanabilir. Bunların hakikatlerinin görece oldukları gösterilebilir. Bu konuda ancak bir mutlak hakikat olduğunu hatırlatacağız : *Bütün bağımlı kategoriler, son çözümlemede, bağlı oldukları bütünün kaderiyle sınırlanmış, şartlanmışlardır*. Buradan hareketle, aydınlar konusunda görecelikten kurtulmanın, ancak onları sosyal sınıf ilişkileri içinde tanımlamakla mümkün olduğunu söyleyeceğiz.

Farklı aşamaları temsil eden kategorilerin bir arada bulunması

Bay tütengil aydınlar arasında yaptığımız ayırımı şematik bulduğunu söyledikten sonra : « . . . Aydın insan tipinin ortaya çıkışından günümüze kadar süregelen gelişme, bu gelişmeye ayak uyduran toplumlarda bile her aşamaya özgü aydını bir arada önümüze koymaktadır. Bu olayın, hızlı sosyal değişmeler içinde bulunan Türkiyede daha da belirgin olarak karşımıza çıkması olağandır» diye ekliyor. Teklif ettiğimiz ayırımı çürütmek için söylediği anlaşılan bu sözler o maksadı sağlamaya yetmiyor. Farklı aşamaları temsil eden kategorilerin bir arada bulunması, o kategorilerden ayrı ayrı söz etmeği, onları objektif bir

şekilde sınıflandırmayı imkânsız kılar mı? Günümüz dünyasında feodal, kapitalist ve sosyalist sistemlerin bir arada bulunması bu sistemleri birbirinden ayırdetmemize engel mi olur? Bir toplumda belli bir takım sosyal sınıfların bir arada bulunmaları o sosyal sınıflar arasında ayırım yapmamızı yasaklar mı?

Mesele ayırımın kendisinde değil, metodunda ve kıstaslarında

Bu tartışmanın epey hoş bir yanı var : Aydınların bağımsız bir sosyal kategori teşkil etmediğini, aydınlar konusundaki yargıların pratiğe, sosyal ilişkilerine indirgenmedikçe objektif bir hakikat haline gelmeyen indî mütalealar halinde kalacağını, bu indî mütalealardan hareketle seçim sonuçları v. b. konularda varılacak daha üst seviyede yargıların isabetli olamayacağını göstermeğe çalıştığımız yazımızdaki sınıflandırmaya Bay Tütengil bir «yanılma» gözüyle bakıp ısrarla reddediyor, ama kendisi de bizimkine çok benzer birtakım ayırımlar gözetmekten geri durmuyor. Hatta bir yerde, bizim tek tip bir aydından söz ettiğimizi sanmış da : «Benim şu tip ile bu tip arasında fark gözetmiş olduğumu niye bilmezlikten geliyorsunuz?» gibilerden bize sitem bile ediyor.

Bay Tütengil'in satırları arasından da çeşitli tipte okumuşlar boy gösteriyor.

Bir kere, Bay Tütengil'in aydın saymadığı fakat kendi kendilerine aydın adını veren ve geniş bir çevrece öyle bilinenler var. Bunlar için partiler birer araçtır; çıkar sağlamak için her yönteme başvurabilirler.

İkinci olarak, eylemleri ile düşünceleri arasında tutarsızlıklar olan, büyük şehirlerde bir araya gelip tartışma olanağı bulan, yorum ve tahminlerinde büyük yanılmalara uğrayan, halktan kopuk aydınlar var. Bunlar için halk soyut bir kavramdır. Kendilerine bir takım görevler düştüğünü anlamazlar. Koyu karamsardırlar.

Üçüncü olarak, Bay Tütengil «gerçek aydın» deyimini kullanıyor. Bu gerçek aydını tanımlamıyor ama ondan, eğitim ve öğretim görmüş olmasını, bir dünya görüşü taşımasını, ülkücü olmasını, en doğru çözüm yollarına yönelmesini, kişisel çıkarların buyruğundan kurtulmasını beklediğini, satırları arasından çıkarabiliyoruz.

Eğer Bay Tütengil'in yargıları, bize görüldüğü gibi, son çözümlemede bu üç kategoride toplanıyorsa, aydın konusunda tartışılacak bir şey kalmıyor demektir. Gerçekten, bu kategorilerin birbirinden ayırdedilmesinde izlenecek metodun ve gözetilecek objektif kıstasların seçimi ayrı bir konu teşkil etmektedir.

TOPLUMCU BİR OZAN :

PIR SULTAN APTAL

CEYHUN ATUF KANSU

Pir Sultan'ı Okurken :

Cevdet Kudret, Yeditepe yayınları arasında Pir Sultan Aptal'ı yayınladı. (1965 Aralık). 1953 de, Abdülbaki Gölpınarlı'nın Varlık yayınları arasında çıkan Pir Sultan Apdal.ı da var elimde. Cevdet Kudret, Pir Sultan Abdal'ın şiirlerini «hayatı ve menkıbeleriyle ilgili şiirler», «Tarikatle ilgili şiirler», «Din dışı şiirler» diye üç bölümde toplamış. Pir Sultan Abdal için, kızı Senem'in söylediği, yaktığı ağıdı da bir son bölüm olarak kitaba eklemiş. Gölpınarlı ise, onun şiirlerini «Hayatındaki vaka'lara ait şiirler», «Tabiata ve Hayata ait şiirler», «Didaktik şiirler», «Aşk şiirleri» bölümleri altında toplamış. Bu şiirleri okurken, bir inanç, bir doğa, bir sevi ozanı ile soluk soluğa geliyorum. Ve hepsinin üstünde, on altıncı yüzyıl Anadolu halkının savaşı ozanı ile karşılaşıyorum. İnancı, tâ toplumun içinden geliyor. Bir toplumcu ozan ne demektir? İşte, Pir Sultan Abdal yaşayışı ve şiirleriyle bu soruyu yanıtlıyor. Onu okurken, bir toplumcu ozanın niteliklerini de bir bir tanıyoruz. Toplumcu ozan, belli bir dünya görüşünü bir inanç haline getiren ve bu inancını dile en sağlam biçimde aşıl原因an ozandır. En sağlam biçimde, demekki, dilin olanaklarıyla ve dilini severek. Toplumcu ozan, dilini en güzel kullanan ozandır. Pir Sultan Abdal'ın halk türkçesinin bir saz teli gibi gerildiğini duyuyorum. Ve en önemlisi, toplumcu ozan, söyledikleriyle, belli bir oranda, şiirini eyleme öncü kılan ozandır. Pir Sultan Abdal'ın inancı ve türkçesi, kanlı Savaş'ta, darağacında eylemin ozanca deneyine ulaşıyor.

KÖYLÜ OZAN :

Pir Sultan Abdal'daki ses, onaltıncı yüzyıl Anadolu köylüsünün sesidir. Bu ozanlar, çalışıyorlar, toprakla uğraşıyorlar, ekip biçiyorlar ve «üretici» insanın yaşantısını yaşıyorlardı. Pir Sultan Abdal'ın eylemci şiiri, köylülükten geliyordu. Ali onda bir simgedir. Şah bir simgedir. Bri kurtarıcı simgesi. Eni sonu, «halk gizemciliği» nin onaltıncı yüzyıl kargaşasına uygulanmış simgeleridir bunlar. Onda «şah öğretisi», «Ali öğretisi» elbette temel öğretimdir. Ama bu öğretiyi şiirine ve eylemine uygularken güttüğü amaç nedir? köylülüğüdür.

kurtulmasıdır. Ayaklanması, başkaldırısı bu köylülük adınadır. Evini anlatıyor Cevdet Kudret : Banaz köyüne Sivas kerpiçi bir ev, önünde söğüt ağacı ve bir taş. Bu bir ermişin taşıdır. Pir Sultan Abdal, bu taşı âsasının üstüne takarak tâ Horasan'dan getirmiş. Bu da bir simgedir. Belgelerin ışığında konuşmaya-
cağım. Ama şunu da usta yatkın buluyorum : Pir Sultan Abdal, Horasan'dan gelmemiştir, su katılmamış bir Sivas köylüsüdür. Horasan'dan gelen o değil, bütün bir Anadolu ortaçağını etkileyen, Horasan öğretisidir. Şuna dikkat etmeli : Pir Sultan Abdal'ın dili adamakıllı köylü Türkçesidir. Bu, Horasan'dan gelme bir Türkçe değil Anadolu'da kadınların, kızların, ireçberlerin kaynatıp pişirdiği bir türkçedir. Onun, Horasan'dan gelmediğine inanırım ben. Daha yedi yaşında, babasının koyunlarını Yıldızdağında otlatırken uyuyup kalmış. Halk inancına göre, işte Horasan öğretisi (yani insancılığı) o dağ uykusunda gelmiş onun ayağına, hem de, başka bir Anadolulunun, Hacı Bektaş Veli'nin sunduğu dolu ile. Köylü Pir Sultan içti onu.

BANAZDIR KÖYÜ

Kızı Senem, darağacı altına çöküp sessiz şu ağıdı yakmış, dünyanın en içli, en anlamlı ağıdını :

*Uzundu, usuldu dedemin boyu
Yıldızdır yaylası, Banazdır Köyü.*

Pir Sultan Abdal'ı tanımak için, bugün bile, Yıldız dağının oralarda Sivas otlaklarında dağ taş dolaşmak gerekiyor. Banazsız yazılmaz şu çiğdem övgüsü :

*Sordum sarı çiğdeme :
— Anan baban var mıdır?
— Ne sorarsın, hey derviş?
Anam yer, babam yağmur.*

Bu dizelerde, köylü gerçekçiliği ve maddeci doğacılık, türkçenin içli tellerinde titreşiyor. Çoğu kez, gizemciliği «anlam evreni» diye tanımlarlar. Bir görünen dünya varmış, bir de görünen dünyanın ardında «bir anlamlar dünyası». Görünen dünya ile iç dünya.. Pir Sultan Abdal, bir köylü ozan olarak

görünen dünyadan kalkar, ve görünen dünyada karar kılar. Onun evreni, Banaz ve gene Banaz'dır. Onaltıncı yüzyıl Anadolu köylülüğüdür. Bu köylülüğe, uygulamak istediği öğretisi «Ali» öğretisidir, on bir imam gelmiş ve dünya düzelmemiş, son imam, o kurtarıcı olacaktır. Neyi kurtaracaktır? Onun şiirinde, bu öğretilerden gelme bir takım simgeler var elbette. Ama, Hızır paşaya başkaldırması bir simge değildir. Düpedüz, ezilmiş, yoksul bir köylülük adına, yoksulluğa, haksızlığa, zulme, sarı kadılarla kara kadılar elinde bir baskı, bir çıkar aracı haline gelen yobazlığa başkaldırı, köylücedir.

HIZIR PAŞAYA KARŞI

Pir Sultan Abdal'ın kavgası Hızır Paşa ile. Hızır paşa kimdir : Hızır paşa, bir köylüdür, Sivas'ın Sofular köyünden. Pir Sultan Abdal'a çıraklık da yapmış. Ama yetişip, ilerleyip egemen, yönetici sınıfa katışır, beylerbeyi olur. Hızır paşa bir kişi değil, onaltıncı yüzyılın simgesidir. Tavanda görkemli bir saltanatın bozukluğunu deyimler. Anadolu halkı unutulmuştur. Devlet düzeni bozulmuştur : köylülük ezilmektedir. Beylerbeylerinin kılıçları zulümle parlar. Kadılar, din adına haram yerler. Dilleriyle inandık diyenler, eylemleriyle halka karşıdır. Yalan fetvalar verilir. (Mustafa Kemal'in başına verilen fetva gibi, din adamları hainliğin, satılmışlığın aracı olurlar). çok önemli bir nokta : Anadolu Türklüğü unutulmuştur. Düzen. Türklük düzeni değil, Osmanlı düzenidir. Anadolu ise, su katılmamış Türkmendir. Hani, düşlerle geldiğimiz Anadolu, hani Oğuz töresi?

*Türkmen kalkıp yaylasını yürümez
Yıkılmış aşiret il bozuk bozuk.*

Pir Sultan Abdal, gizemci inanışından soyutlanırsa, ortaya apaçık, halk acısı çıkar. Köylülerin acısı. Hızır Paşa, tavanda padişaha güvenen, yönetici sınıfların gücüne güvenen ve halkı hor gören, halkı ezen Osmanlı yönetiminin simgesidir. Pir Sultan Abdal, Hızır paşaya, halk düşmanlarının ve bozuk düzenin karşısına dikilir :

*Yürü bire Hızır Paşa
Senin de çarkın kırılır :
Güvendiğin padişahın
O da bir gün devrilir.*

HALK HÜMANİZMASI

Pir Sultan Abdal devrimciliğinin kökü, iner Horasan'dan fışkıran insancılığa dayanır. Pir Sultan Abdal, Anadolu tarihinde Osmanlı ortaçağına başkaldıran bir insancıdır. Onlar, halk gizemcileri bir yerde, insansız, doğasız, hoşgörüsüz, halksız ortaçağı yenmişlerdir; yenmişlerdir ve ama, bir ortaçağ din devletinin gücü ile ezilmişlerdir. Bu hümanizmaya, halk hümanizması adını vermemizin nedeni, halk dilinden, halk yaşantısından, halk inanışlarından ve halk insanlarından çıkmasıdır. Bu ermişler, bu abdallar, bu halk öncüleri Horasan'dan Anadolu'ya yeni bir düzen getirmek istemektedirler. Bu düzenin direği insandır.

Çok keramet var insanda.

Horasan hümanizması insan'a inanır. Tanrı'da bir insan metamorfozudur; insanın biçim değiştirmesidir. Bu yüzden, Horasan halk gizemciliğinde, Tanrı bir dosttur. Dünya düzeni de bir insan düzenidir. Gizemci inancıya göre, dünyayı kurtaracak olan Mehdî, bir insandır. «Çok keramet var insanda». Halk hümanizmasının bir ögesi de, doğacılıktır. Bu «simge» doğacılığı değildir. Düpedüz insanla doganın değintilerinden dogma gerçekçi bir dogacılıktır.

İreçberler hoşça tutun öküzü.

Halk hümanizmasının insan ve doğa değerlerine bağlı ögesi de var ki, o onaltıncı yüzyıl Osmanlı ortaçağında Anadolu halkının güneşinden, aydınlığından ses veriyor : Hoşgörü.

*İşte incil, işte kur'an
Seçebilirsen gel beri.*

INANCIN TÜRKÜSÜ

Pir Sultan Abdal'ın toplumcu oza n kişiliği, inancının türküsünde bir dağ ateşi gibi, yüzyıllara yansıyor. Haksızları, haksızlıkları kıran bir düzen uğruna söylüyor türküsünü. Pir Sultan Abdal'ı sadece bir tarikat ozanı gibi yorumlamak bir yerde tarihsel belgelere uygunsa da, bir yerde, inancının toplumdaki temel düzensizliğe bir çare araması bu yorumu aşılıyor. Bütün simgeler «Ali»,

«Mehdî» «Şah» simgeleri şurada, Türk boylarının insancı dünya görüşüne bağlanıyor: Horasan hümanizması. (İnsancılık, doğacılık, hoş görü, halk gizlemciliği ve halka dayanan bir toplumcu düzeni.)

İnancının türküsü, ayaklanmasına yazdığı bildiride, simgelerden, tarikat kurallarından aşarak, unutulmuş Anadolu'nun sesi oluyor :

*Çeke sancağı götüre
Şah İstanbul'a otura
Firenk'ten esir getire
Horasan'a sala bir gün.*

Sancak, halkçı düzenin sancığı. Şah, bir simge. Kurtarıcı. Bozuk düzene son veren, adalet getiren bir kurtarıcı. Ve İstanbul, halka karşı olan, Osmanlı düzeni. Anadolu'dan kopmuşlar ve İstanbul'da, Anadoluyu unutmuşlar. Zamanları aşarak, bu gizemci inançta, İstanbul'a karşı Ankara'yı tutanların sesi var. Bir halk devleti kurmaya çalışanların çabası, savaşı, inancı. Neden Horasan'dan gelen o halkçı, o insancı sesi unuttunuz? Horasan Abdal'd bir anlama Sivas demektir. İstanbul, o görkemli yaşantısında, neden ki çoktan Sivas'ı, Sivasın yoksul insanlarını unutmuştu.

BAŞKALDIRICI

Sultan Süleyman olsan kaç para? Âdil olmadıktan, halktan yana olmadıktan sonra? Dünyayı halk düzeni ile döşemedikten sonra? Bozuktur, düzeni, onaltıncı yüz yıl devletinin: ne dersin de? Pir Sultan Abdal bir bildiri şiiriyle çıkar ortaya, öne düşer, toplumcu ozanın eylemiyle :

*Muhammed Mehdî'nin hak sancağını
Çekelim bakalım nic'olursa olsun.*

«Muhammed Mehdî» bir simgedir. Anadolu'da ağılayan yoksulların geleceği günü döşeyen bir kurtarıcıdır o. Bir halk inanışıdır ve, Horasan gizemciliğinin toplumcu özüdür. Öyle bir kargaşa ki, Anadolu'da insan deccal olmuştur, yani yalancı, düzmece kişi. Mağaradan çıkmak zorundadır: Gerçek insanı getirmek için. Pir Sultan Abdal ayaklanmasının Ali öğretisi dışında, toplumsal kaynakları, onaltıncı yüzyıl Anadolusunu yiyip bitiren yoksulluk, zulüm

ve eşitsizliktir. Din direği, yalan üzerine oturtulmuştur. Beylerbeyi Hızır paşa, haram yiyen bir yöneticidir. Halka karşıdır, Yıldızeli köylülerine karşı. Başkaldırıcı Pir Sultan Abdal öne düşer: Bütün Anadolu halk hareketlerindeki, o gizemci giysiyi giyerek: Tevekkeltü Teâlallah. Yani, tanrıya dayanarak. Simgeyi ve soyutlamayı atlayalım: yani insandaki halka, halktaki insana dayanarak. Beylerbeyi Hızır paşa olsan ne olacak? Gücün var, egemen sınıfların aldatıcı gücüne dayanıyorsun, ama tarihsel akışta yerin ne? Öylesine alçaksın ki, senin haram karışmış, halk emeği karışmış aşını, Pir Sultan'ın köpekleri bile yemiyor.

SEN ŞAH DEMEYİ YASAKLARSAN

Sen, satılık yasakçılarınla şah demeyi yasaklarsan, kocabaşlı kör Müftüyü yedeğine alıp halk gerçeğini konuşmaktan dilleri engellersen, yani «Şah» simgesi altında, halkça söylenecek herşeye darağacını karşı çıkarırsan, ben de:

*Padişah katlime ferman dilese
Yine geçmem ala gözlü şah'ımdan..*

Ben, halkın kurtulmasını istiyorum. Adaletin gelmesini istiyorum. Ne verdin bana insan olarak, halk olarak? Bir de düşünmemi, özlemlerimi, söylememi yasaklamaya kalktın.. İyi ki o zaman «Komünist» demek yokmuş. Halktan yana olan herkese o azgın yasakçılarınla, darağacı bileti kesecektin. Ve biz, Anadolu halkının sözcüleri, üç kez «Şah» deriz gene. «Şah» sözcüğünde, bütün bir Osmanlı ortaçağını yargılayarak. Darağacımız bizim sözümüzdür, inancımızdır. Zulmü, sözlerimizle, inançlarımızla asarız biz. Sen «Şah»ı yasakladıkça, üç kez, Yıldız dağı yelleri gibi, üç kez, yüz kez, yüzyıllar boyu halktan yana söyleyeceğim. Ben Pir Sultan Abdal'ım. Yasakları yenmiş ozanım ben ve, Darağacında yeniden dirilmiş halk inancı. Ve, sen yasakçılarını ardıma düşürdükçe ben üç yerde, üç kez, «Şah» diyeceğim: Bir kez:

Açılın kapılar Şah'a gidelim

İkincide :

Kâtip ahvalimi Şah'a böyle yaz.

Ve, ben yol oğlu, yol yoksuluyum, ben yasak tanımayan Anadolu halkıyım.

Ben de bu yayladan Şah'a giderim.

DARAĞACINDA HIRKASI, HALK AĞACINDA ÜLKÜSÜ

İnancı uğruna Sivas'ta asılır. Ertesi sabah halk kahvede toplanır. İçlerinden biri «Hızır paşa bu gece Pir Sultan'ı astırdı.» der; bir başkası:» Olamaz, der, ben bu sabah onu Koçhisar yolunda, Seyfe belinde gördüm.» bir üçüncüsü: «Malatya yolunda, kardeşler gediğinde.» bir dördüncüsü «Yeni han yolunda, Şahna gediğinde.» bir beşincisi de «Tavra boğazında» gördüğünü söyler. Hep birden, darağacının olduğu yere giderler, bakarlar ki darağacının da Pir Sultan'ın hırkası asılı duruyor, kendisi yok.» (Cevdet Kudret - Pir Sultan Abdal).

Böylece toplumcu ozanın yaşantısı, darağacında başlar. Kalan hırkası değildir yalnızca, söylediği insancı türküdür. Ve o alıp başını gitmiştir. Anadolu'da her yolun dönemecinde, her bir geçitte, karlı baharlı dağ geçitlerinde görünecektir :

*Ben Musayım, sen Firavun
İkrarsız Şeytan-ı lâin
Üçüncü ölümüm bu hain
Pir Sultan ölür dirilir.*

Ölüme giderken, der ki :

*Bizden selâm söylen ev külfetine
Çıkıp ile karşı ağlamasınlar..*

Asıl Pir Sultan Abdal, darağacında doğar. O, Anadolu halkının hak özlemi, adalet özlemi olur, soluk alır verir ölümsüz. Darağacı birgün yerinden çürür, hain Hızır paşa göçüp gider, ama Pir Sultan Abdal yollardadır, zulme karşı adalet, beylerbeyi düzenine karşı halk düzeni gelinceyedek dolaşır durur Anadolu'da :

*Benim bir tek Allahım var,
Şaha, Padişaha değil.*

CÂNİM TÜRKÇE

Gelelim toplumcu bir ozanın gerçek özelliğine: Dildir bu. Eylemci kişiliği, dünya görüşü, halk ve hak savaşı üzerinde, yüzyıllara dayanan en sağlam yanı Pir Sultan Abdal'ın: türkçe, halk türkçesi. Onaltıncı yüzyılda söylenmiş ve yirminci yüzyıla bir kaynak duruluğu ile gelmiş :

*Uyur idik uyardılar
Diriye saydılar bizi.*

Ağaca övgü :

*Öt benim sarı tanburam
Senin aslın ağaçtandır,
Ağaç dersem gönüllenne
Kırmızı gül ağaçtandır.*

Ve :

*Arısın çiçek yaylarsın
Yarın senden bal isterler.*

En güzel sevi beyitlerinden biri :

*Yarın bir çift sözü üşüttü beni
Yüce dağ başında buymuşa döndüm.*

Yüce dağbaşında donmuş, üşümüş.. Yüzyıllara dayanan destan kişiliği içinden, bugün bizi en çok saran şey de, Pir Sultan Abdal'ın o güzel türkçesi oluyor. Onu okurken birden aklıma, 15 inci yüzyılda Fransa'da yaşamış bir ozan geliyor : François Villon. Orhan Veli türkçesinden Asılmışlar Baladı :

*Görmedik birgün olsun rahat yüzü;
Yağmur sularında yıkandık yunduk;
Kurda kuşa yedirdik, kaşı gözü;*

*Gün ışıklarında karardık, yandık;
Kuş gagalarıyla kalbura döndük;
Durmadan kâh şu yana, kâh bu yana
Esen rüzgârda salana sallana
Kargalar geldi, konu üstümüze.
Tanrıdan mağfiret dileyin bize.*

(Fransız Şiiri Antolojisi - Varlık Yayınları).

Ve bir asılmışın türküsü, onaltıncı yüz yıl türkçesiyle, ve toplumcu şiirinde, bütün şiirlerinde özü olan dille söylenmiş en güzel insancı türkü, «ben» diyor Pir Sultan Abdal «Aşk buğdayıym, dünyayı yenmeye geldim.» :

*Aşk harmanında savruldum
Hem elendim hem yoğruldum,
Kazana girdim kavruldum,
Meydana yenmeğe geldim.*

Türkçenin ağzından bal veren bir kesit gibi, ilgilendiriyor beni : Pir Sultan Abdal, kişiliğinin özü olan türkçesiyle.

Gelecek Sayıda :

Samim KOCAGÖZ'ün yazısı

AZİZ NESİN EDEBİYAT DIŞI MI?

Ceyhun Atuf KANSU'nun Şiiri

AY TÜRKÜSÜ

UZUN HAVA

Mehmet Doğan

I.

Katran bir deniz bu girdiğim
Küreksiz kayıklar alıp götürüyor beni
Işıkların bittiği yere
Işıkların ve bir - bir, usul usul herşeyin
Küçük çırpıntılarından başka
yüreğimin
Kapkara bir göz gibi kurşun yarasında

Çiçek koklar gibi kolay şimdi hatırlamak:
Ne hayvan gözleri bezirgan tezgâhların,
Ne yaralar kirli çocuk yüzlerinde,
Korkular, sözvermeler, umutlar, açlıklar, sevinmeler
Sonra minnacık bir yem balıkların doymadığı,
Upuzun tırnaklı elleri pahalı sevişmelerin,
Sonra suları içilmiş bir sürü bardak,
Yenilmemiş yemekler kurulmamış sofralar üstünde
Yani herşey,
herşey ki alıkoyan tanımaktan
tanımaktan kendimizi

Ve bir yazlık sinema gibi güpegündüz ve gürültülü
Tekrarlamak her sabah ömrümüzü
YOK ARTIK!

Siz hep gideceksiniz ben hep kalacağım
Anılar kalacak, deniz ve bir mısra eski bir şiirden
Söylesem bilirsiniz güzel bir şiirden.

II.

Bir saatın vuruşu gibi kolay değildi
Varolmak on-iki-de
Önce gözaçıp kapamalar
Önce birikmeler vardı sıcak bir yerde

Önce suların sıcaklığıydı duyduğumuz
En ince yerlerinde vücudumuzun
— Denize yeni düşen bir damla yağmur gibiydik —
Sonra güneşin
Ayaklarımızda ellerimizde.

Yepyenyidik
Henüz toz tutmamış bir ayna
Ne düşse üstümüze yansıtıverirdik

Bir bir dolması ne güzeldi evrenin
Yepyeni yıldızlarla
Bir bir dolması ne güzel evrenlerin
Yepyeni yıldızlarla
Önce herşey dışımızdaydı
Ve biz
İlk gördüğümüz şeylerin karşısında
İlk insan gibiydik
Öyle habersiz, öyle suskun ve şaşkın öyle
Yığılmalar içindeydik:
Yağmur, gökyüzü, ateş, ışık, yıldız,
tenlerin sıcaklığı, öpüşler,
evler, kapılar, pencereler, çiçek saksıları
Bayramlar, bayramlar, bayram
Ve tekdüzen türküleri yorgun anaların.

Bir ağaç görmüştük şimdi hatırlıyorum
Dalsız yapraksız
Üç ayak
Bir ağaç
Bir kadın asılmış boynundan
İnsanlar sarmış çepeçevre
Bu garip insan ağacını
Beyaz kunduraları döner, döner, döner
durmadan.
Sonra bütün çocukları çekilmiş bir sokakta

anlamsız

Bir elma şekeri satıcısı türedi
Atların ezdiği bir küçük parkta
Çocukluktan kalma bir seferberlik gününde.

III.

Ve birgün nerden çıktığımız bilinmeden
— Karanlıklardan aydınlıklara ama bu belli —
Kapkara bir zincir gibi taşıyarak boynumuzda
Yürüdükçe ayaklarımıza ellerimize dolanan bir zincir gibi
Taşıyarak
Sorumlusu olmadığınız günleri
Getirdik önünüze
Getirdik korkumuzu

Utanmıyorduk daha
Utanmıyorduk sorumlusu olmadığımız günlerden
Kara gözlükler takmıyorduk
Sadece korkumuzdu büyüyen biz değildik
En deli günümüzde
Korkumuz
Bir sıcak soluk olurdu ense kökümüzde meyhanede
Bir göz olurdu kocaman bir gece yarısı
Okuduğun kitabın sayfelerinde
Basma perdeli pencerelerinde bir evin
Kaçmak olurdu, köşelerde ağzağıza vermiş
ya da karanlıkta sigara içen gölgelerden
Bilmezdik
Yanyana bir sürü virgül olurdu anlamsız
Bilmezdik ve beklerdik
Beklerdik yol kenarına dikilmiş tek
Bir ağaç gibi
Uzayıp kısalan gölgemizi beklerdik büyürken
Yok olurken her uyuyup uyanmada
Bütün otobüsler giderdi.

Bıraksak gidiverecektik bıraksak
Gidiverecektik elimizi
Hiçbirşeye güvenemiyorduk
Hiçbirşeye güvenemiyorduk
Hiçbirşeye
Güvenemiyorduk.

Koşuyorduk yaşanan ve yazılanın peşinden
Bütün kilitli kapıları zorluyorduk
Severken en deli kanımızla, en sıcak ellerimizle
Aldanırken en çocuksu
Ararken yalanların bukağısında. Umutsuz da olsa
Her seferinde
Yeniden koşuyorduk, aç beynimizin gözleri
Karanlığa açılmış ellerimizle.
Onlar hep gidiyordu biz hep kalıyorduk
Yağmurlar yağıyordu parkların kanapelerine.

IV.

İşte hepsi bu. Hepimiz, hepimizin
Yarın bir masal olacak yaşamımızı dinledik
Ve biz ne dediysek kendi dilimizle söyledik
Karanlık dediysek, karanlıkta boyattığımız
Korku dediysek, inatçı, katran gibi
Beynimizi karartan
Bir korku içinde büyüdüğümüz
Baskı dediysek, hep yabancı birşeylerden
Korktuğumuz içindir
Ve aşk dediysek
durup-durup
Aşk dediysek bütün kahırlara, bütün tükenmelere
Güpegündüz boğulmalara karşın
Aşk dediysek eğer
İki kişilik yataklarda şöyle kendimizce
Yatamadığımız içindir.

Katran bir deniz bu girdiğim
Küreksiz kayıklar alıp götürüyor beni
Işıkların bittiği yere
Işıkların ve tek-tek, usul usul herşeyin
Küçük çırpıntılarında başka
Yüreğimin
Kapkara bir göz gibi kurşun yarasında.
Onun bittiği yerden ben başladım
Benim bittiğim yerden sen başlayacaksın
Ve bir başkası, bir başkası, bir başkası
bir başkası
Bir bıçak gibi hergün bilene bilene
Yeni açılmış bir yol gibi
Yürüne yürüne
bir yürek bir yüreği
bir el bir eli
bir ten bir teni
bir sevgi bir sevgiyi
ve insan kendini bulacak.
Biz hep gideceğiz onlar hep kalacak
Yanlışlar kalacak hergün yeni doğrulara dönük
Ve bir mısra eski bir şiirden
Söylesem hep bilirsiniz güzel bir şiirden.

1965

**REKLÂM.
LARINIZ
İÇİN**

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

A.B.D.
Almanya (Federal)
Almanya
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail

DIŞ MUHABİRLER

İsveç
İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

(Basın : 8135 - Eylem : 4)

Baskı Tarihi : 19.2.1966

ATAÇ KİTABEVİ YAYINLARI

TÜRK VE DÜNYA

HİKÂYESİLERİ

KIRMIZI YAPRAKLAR — William Faulkner - Çev. Ü. Tamer - 2 Lira

KORKUNUN PARMAKLARI —

Muzaffer Buyrukçu - 2 Lira

ALIN TERİ — Jack London

Çev: Selma Kurdakul - 2 Lira

(İkinci baskı hazırlanıyor)

SUSUZ YAZ — Necati Cumalı

(Tükenmiştir)

ÇAĞDAŞ ALMAN HİKÂYESİ

Antoloji — Haz: Kâmuran Sıpal - 4 Lira

DİNAMİT — B. Traven

Çev: Adalet Cimcoz - 3 Lira

DÜNYADA HARP VARDI — Orhan Kemal

2 Lira

BİR DELİNİN NOTLARI — Gogol

Çev: M. Özgül - 3 Lira

ELBİSECİLER ÇARŞISI — Kâmuran Sıpal - 2 Lira

(Sait Faik Armağanı)

DUVAR — Jean Paul Sartre

Çev: V. Üretürk - 2 Lira

(İkinci baskı)

KARDEŞLER — James Joyce -

Çev: Gülçin Yücel - 3 Lira.

TÜRK ve DÜNYA ŞAİRLERİ

ÇİVİ YAZISI — İlhan Berk - 2 Lira

MEMLEKET ÖZLEMİ — Langston Hughes

Çev: Necati Cumalı - 2 Lira

İNGİLİZ - AMERİKAN ŞİİRİ (Antoloji)

Haz: Bilge Umar - 2 Lira

SPLEEN DE PARIS — Paris Sıkıntısı

Charles Baudelaire - Çev: Tahsin Yücel -

3 Lira

BEN SANA MECBURUM — Atilla İlhan -

3 Lira

(İkinci baskı)

BELÂ ÇİÇEĞİ — Atilla İlhan - 3 Lira

KAPALI MUTLULUK — Coşkun Zengin -

2 Lira

(Dünya şiirlerinden çeviriler)

YAZ DÖNEMİ — Behçet Necatigil - 2 Lira

(Türk Dil Kurumu Armağanı)

NİCE KAYGILARDAN SONRA —

Şükran Kurdakul - 2 Lira

KAVEL — Hasan Hüseyin - 2 Lira

(Yeditepe Şiir Armağanı)

TOPLUM İÇİN ŞİİRLER — Haz. Ş. Kur-

dakul - Ömür Candaş - 5 Lira

ELEŞTİRİCİ, İNCELEME

DOĞU - BATI — Melih Cevdet Anday

3 Lira

GÜNLERİN GETİRDİĞİ - GÜNLERİN

GÖTÜRDÜĞÜ — Asım Bezirci - 4 Lira

MAVİ VE KARA — Sabahattin Eyüboğlu

- 3 Lira

(Ataç Eleştiri Armağanı)

BİR AÇIDAN — Mehmet Seyda - 2 Lira

(Goethe, Stendhal, Balzac, Zola, Çekhov

üstüne incelemeler)

İNSANIN YARGILANMASI — P. Henri

Simon - Çev: P. Caporal - İ. Denker - 3 Lira

(Malraux, Sartre, Camus, Exupéry üstüne

inceleme)

ÇOK KAPILI ODA — Asım Bezirci

3 Lira

TIYATRO DİZİSİ

VANLIŞLIK — Albert Camus

Çev: Ferid Edgü - 2 Lira

(İkinci baskı)

SAYGILI YOSMA — Jean Paul Sartre

Çev: Orhan Veli anık - 2 Lira

(İkinci baskı)

GERGEDAN — E. İonesco

Çev: Fikret Adil - 3 Lira

SİNEKLER — Jean Paul Sartre

Çev: Tahsin Yücel - 3 Lira

KOMEDİ SANATI — A. Seyler

Çev: Suat Taşer - 3 Lira

KRAL ÖLÜYOR — E. İonesco

Çev: Fikret Adil - 2 Lira

JACK'YA DA BOYUN EGME — E. İones-

co - Çev: İ. Denker P. Caporal - 2 Lira

DOĞRULAR — Albert Camus

Çev: Ferid Edgü - 3 Lira

ŞEYTAN ve YÜCE TANRI — Jean Paul

Sartre - Çev: Eray Canberk - 5 Lira

FİZİKÇİLER — F. Dürrenmatt

Çev: Zalıde Gökberk - 3 Lira

ÇEVİTİ KÖNULAR

SİYASET ÇARKI — Jean Paul Sartre

Çev: Güzin Sayar - 3 Lira

MÜLENA'YA MEKTUPLAR — Franz

Kafka - Çev: Adalet Cimcoz - 6 Lira

(Türk Dil Kurumu Armağanı)

YENİ NİMETLER — André Gide

Çev: V. Üretürk - 2 Lira

ATAÇ KİTABEVİ YAYINLARI

ROMAN

DİRİLEN ŞEHİR — Jules Romain

Çev: S. Eyüboğlu — 2 Lira

DÜŞÜŞ — Albert Camus

Çev: Ferit Edgü — 3 Lira

X BULANTI — Jean Paul Sartre

Çev: Selâhattin Hilav — 6 Lira

(İkinci Baskı)

MÜTHİŞ ÇOCUKLAR — Jean Cocteau

Çev: V. Üretürk — 2 Lira

HAYDARI KAMPI — Themis Kornaros

Çev: Nevzat Hatko — 5 Lira

KALPAKLILAR — Samim Kocagöz

DOLUDİZGİN — Samim Kocagöz

Her cilt 7,5 Lira

ÖLEN ADAM — D. H. Lawrence

Çev: Bilge Karasu — 2 Lira

(Türk Dil Kurumu Armağanı)

KURTLAR SOFRASI — Attilâ İlhan

2 Cilt. Her cilt 7,5 Lira

ALEKSİ ZORBA — N. Kazancakis

Çev: Ahmet Angın — 7,5 Lira

X DÂVA — Franz Kafka

Çev: Kâmuran Şipal — 7,5 Lira

ARSLAN ASKER ŞVAYK — J. Hašek

Çev: Ayşegül Günkut — 6 Lira

BİR KARIŞ TO'RAK — Samim Kocagöz

5 Lira

(Resimliyen: İ. Balaban)

KATILA KATILA GÜLEN KALIMKOS

K. Kandaş — 3 Lira

DEĞİŞİM — Franz Kafka - 3 Lira

YERALTINDA YAŞAYAN ADAM —

Richard Wright - 3 Lira

IVAN DENİSSOVIÇ'İN BİR GÜNÜ —

A. Soljnitsin - Çev.: Niyazi Dalyancı - 4 Lira

SAAT ALTIDA GEL — Celâlettin Çetin

4 Lira

FELSEFE KİTAPLARI —

DENEMELER

FELSEFE TARİHİ SÖZLÜĞÜ

Hatemi Senih — 2 Lira

SISYPHE EFSANESİ — Albert Camus

Çev: T. Yücel — 4 Lira

VOLTAIRE — A. Cresson

Çev: Suat Erginer — 2 Lira

TERSİ VE YÜZÜ — Albert Camus

Çev: T. Yücel — 3 Lira

PSİKANALİZ AÇISINDAN EDEBİYAT —

Freud Jung Adler

Çev: Selâhattin Hilav — 3 Lira

RÜYA YORUM METODU — Freud

Çev: Ayşegül Günkut — 2 Lira

X VAROLUŞÇUNUN BUNALIMI — Bertrand

Russell — Çev: Türkân Araz — 2 Lira

X VAROLUŞÇULUK - MATERYALİZM VE

DEVİRİM — Jean Paul Sartre

Çev: Emin Türk Eliçin — 3 Lira

(İkinci baskı)

X DENEMELER — Bertrand Russell — Çev:

Çev: Türkân Araz — 3 Lira

X TRAGEDYA'nın DOĞUŞU —

F. Nietzsche — Çev: İ. Zeki Eyüpoğlu —

4 Lira

TOPLUM BİLİM DİZİSİ

X YAHUDİLİK SORUNU — Jean Paul Sartre

Çev: E. T. Eliçin — 3 Lira

X İNSANLIĞIN GELECEĞİ — Bertrand Russell

Çev: Memduh Balaban — 2 Lira

TAŞ ÇATLASA — Yaşar Kemal — 3 Lira

İKTİSADİ BUHRAN VE MONOPOLLER —

Derliyen: Şerif Hulûsi — 4 Lira

EKONOMİ POLİTİK — Oskar Lange

Çev. Muvaffak Şeref — 4 Lira

KÜBA ve KÜBA PLÂNLAMASI — Charles

Bettelheim — Çev. Şerif Hulûsi — 4 Lira

KONGO KURTULUŞ SAVAŞI

Dr. Topuzoğlu — 3 Lira

DÜNYA TARİHİNE BAKIŞLAR —

Pandit Nehru - 4 Lira

OSKAR LANGE —

Ekonomi Politik - 2. 4 Lira

1 — Yayınlarımızdan satış fiyatları ile 60 liralık kitap sipariş eden okurlar EYLEM'e bir yıllık, 30 liralık kitap sipariş eden okurlar altı aylık abone kaydedilir.

Posta ücretleri tarafımızdan ödenerek, kitaplar taahhütlü olarak gönderilir. ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETLERİN POSTALANMASI GEREKİR.

2 — Abone indiriminden yararlanmak istemiyen okurlara 15 liradan yukarı siparişlerine % 20 indirim yapılır. ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETİN POSTALANMASI GEREKİR.